11.9 Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг

Поняття службової особи, службової особи юридичної особи приватного права, особи, яка надає публічні послуги, та неправомірної вигоди. Корупційні і пов'язані з корупцією кримінальні правопорушення

Нормативна основа: ст. 18, примітки до ст. 45, 364, 364-1, ст. 365-2, 368, 368-3, 368-4 КК України; Закон України «Про запобігання корупції». Чинна редакція КК України – від **18 вересня 2026 р.**

Для кваліфікації кримінальних правопорушень розділу XVII насамперед потрібно правильно визначити **статус особи**, оскільки зовні подібне зловживання або одержання неправомірної вигоди залежно від суб'єкта може кваліфікуватися за різними статтями.

Основна суб'єктна матриця:

службова особа публічного сектору → 364, 366, 367, 368;

службова особа юридичної особи приватного права → 364-1, 368-3;

особа, яка надає публічні послуги → 365-2, 368-4;

особа, яка пропонує/надає вигоду службовій особі → 369;

особа, яка продає реальний або уявний вплив на рішення іншої особи → 369-2.

Службова особа: загальне поняття

Частина 3 ст. 18 КК визначає службовими осіб, які:

- **постійно, тимчасово або за спеціальним повноваженням здійснюють функції представника влади чи місцевого самоврядування**; або
- постійно чи тимчасово обіймають в органах державної влади, місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням:
  - **організаційно-розпорядчих функцій**;
  - **адміністративно-господарських функцій**;
- або виконують такі функції за спеціальним повноваженням.

Отже, службовий статус визначається **не назвою посади**, а характером реальних повноважень.

Представник влади або місцевого самоврядування

Це особа, яка в межах компетенції наділена владними повноваженнями щодо осіб, які **не перебувають від неї у службовій залежності**.

Типовими прикладами є:

- працівники правоохоронних органів із владними повноваженнями;
- посадові особи органів державної влади;
- посадові особи місцевого самоврядування;
- інші особи, яким закон надає право приймати обов'язкові для сторонніх осіб рішення.

Ключова ознака:

право владно впливати на поведінку інших осіб від імені держави або територіальної громади.

Організаційно-розпорядчі функції

Це функції щодо **управління діяльністю інших людей**.

До них можуть належати:

- керівництво колективом;
- організація роботи;
- розподіл обов'язків;
- прийняття кадрових рішень;
- контроль за виконанням завдань;
- застосування заохочень або дисциплінарних заходів.

Типова формула:

керує людьми → організаційно-розпорядчі функції.

Наприклад, директор установи, керівник структурного підрозділу, декан або інший керівник може бути службовою особою не через назву посади, а через фактичні управлінські повноваження.

Адміністративно-господарські функції

Це повноваження щодо **управління або розпорядження майном, коштами чи іншими матеріальними цінностями**.

До них можуть належати:

- розпорядження бюджетними чи корпоративними коштами;
- управління майном;
- прийняття рішень щодо його використання;
- контроль за матеріальними цінностями;
- підписання фінансово-господарських документів у межах владних повноважень.

Формула:

управляє майном або фінансовими ресурсами → адміністративно-господарські функції.

Технічний працівник ≠ автоматично службова особа

Працівник не стає службовою особою лише тому, що:

- працює в державній установі;
- має посадову назву;
- отримує заробітну плату з бюджету;
- працює з документами.

Якщо він виконує тільки:

- професійні;
- виробничі;
- технічні;
- допоміжні функції

і не має владних, організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських повноважень, ознака службової особи може бути відсутня.

Отже:

місце роботи ≠ службовий статус;

визначальними є функції.

Спеціальне повноваження

Особа може не обіймати постійної керівної посади, але тимчасово виконувати відповідні функції на підставі:

- закону;
- рішення суду;
- рішення уповноваженого органу;
- наказу;
- іншого юридично належного повноваження.

Стаття 18 прямо допускає виконання службових функцій **за спеціальним повноваженням**.

Тому тимчасовість виконання функцій **не виключає службового статусу**.

Іноземні та міжнародні службові особи

Частина 4 ст. 18 КК прирівнює до службових осіб, зокрема:

- посадових осіб іноземних держав;
- іноземних третейських суддів;
- осіб, які здійснюють альтернативне вирішення спорів за кордоном;
- посадових осіб міжнародних організацій;
- членів міжнародних парламентських асамблей;
- суддів і посадових осіб міжнародних судів.

Це має особливе значення для складів підкупу.

Службова особа юридичної особи приватного права

Для ст. 364-1 та 368-3 КК виділяється спеціальна категорія – **службова особа юридичної особи приватного права незалежно від її організаційно-правової форми**.

До неї належать особи, які в такій юридичній особі постійно, тимчасово або за спеціальним повноваженням виконують:

- **організаційно-розпорядчі**;
- або **адміністративно-господарські функції**.

Типові приклади:

- директор приватного товариства;
- керівник структурного підрозділу приватної юридичної особи;
- посадова особа, яка має реальні повноваження розпоряджатися її майном.

Державне підприємство ⇔ приватна юридична особа

Форма власності принципово впливає на вибір спеціальної норми.

Службова особа державного або комунального сектору за відповідних ознак підпадає під загальне поняття службової особи і може бути суб'єктом ст. 364, 368.

Службова особа юридичної особи приватного права – спеціальний суб'єкт ст. 364-1 і 368-3.

Основна формула:

публічний сектор → 364 / 368;

приватна юридична особа → 364-1 / 368-3.

Власник підприємства ≠ автоматично службова особа

Сам факт того, що особа:

- є засновником;
- акціонером;
- учасником товариства;
- кінцевим бенефіціаром,

ще не означає службового статусу.

Потрібно встановити, що вона **фактично виконує організаційно-розпорядчі або адміністративно-господарські функції**.

Особи, які надають публічні послуги

Це окрема категорія спеціальних суб'єктів.

Для них передбачені, насамперед:

- **ст. 365-2** – зловживання повноваженнями;
- **ст. 368-4** – підкуп особи, яка надає публічні послуги.

До таких осіб закон відносить, зокрема, осіб, професійна діяльність яких пов'язана з реалізацією **юридично значущих публічних повноважень**, хоча вони не обов'язково є службовими особами державного органу.

У диспозиції ст. 365-2 названі, зокрема:

- аудитор;
- нотаріус;
- оцінювач;
- інша особа, яка не є державним службовцем чи посадовою особою місцевого самоврядування, але здійснює професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг;
- експерт;
- арбітражний керуючий;
- інші прямо визначені законом професійні суб'єкти.

Вирішальним є не те, що послуга просто «доступна громадськості», а її **публічно-правове значення та спеціальна правова компетенція особи**.

Чому нотаріус не обов'язково службова особа

Наприклад, приватний нотаріус:

- не є звичайною службовою особою приватного підприємства;
- але здійснює юридично значущу професійну діяльність, якій держава надає публічне значення.

Тому для корупційних зловживань щодо такої діяльності існують спеціальні норми:

365-2 / 368-4, а не механічно 364 або 368.

Неправомірна вигода

Поняття неправомірної вигоди використовується у значній кількості корупційних складів.

За Законом України «Про запобігання корупції» це:

- **грошові кошти**;
- інше **майно**;
- **переваги**;
- **пільги**;
- **послуги**;
- нематеріальні або матеріальні блага,

які:

- обіцяють;
- пропонують;
- надають;
- одержують

без законних на те підстав, безоплатно або за ціною, нижчою за мінімальну ринкову.

Отже:

неправомірна вигода ≠ лише гроші.

Форми неправомірної вигоди

Типовими прикладами можуть бути:

- готівка;
- переказ коштів;
- подароване майно;
- безоплатний ремонт;
- безкоштовна подорож;
- пільгове користування майном;
- прощення приватного боргу;
- надання послуги без оплати;
- майнова перевага за явно заниженою ціною.

Ключовим є:

економічна, матеріальна чи нематеріальна перевага + відсутність законної підстави.

Неправомірна вигода ⇔ предмет підкупу

Неправомірна вигода може:

- **пропонуватися**;
- **обіцятися**;
- **надаватися**;
- **прийматися**;
- **одержуватися**.

Тому підкуп охоплює не лише завершену передачу грошей.

Наприклад:

пропозиція 10 000 грн службовій особі → за наявності інших ознак уже може утворювати закінчений склад ст. 369;

службова особа погодилася на майбутню передачу → можливе прийняття обіцянки за ст. 368.

Корупція

Закон України «Про запобігання корупції» пов'язує поняття корупції з:

- використанням особою наданих їй службових повноважень або пов'язаних із ними можливостей;
- **з метою одержання неправомірної вигоди** для себе чи інших осіб;
- або прийняттям пропозиції/обіцянки такої вигоди;

а також із пропозицією, обіцянкою чи наданням неправомірної вигоди такій особі, щоб схилити її до протиправного використання повноважень чи пов'язаних із ними можливостей.

Корупційне кримінальне правопорушення

Дуже важливо:

не будь-який злочин службової особи є корупційним.

КК використовує **формальний законодавчий перелік**.

Відповідно до примітки до ст. 45 КК корупційними визнаються:

За умови вчинення шляхом зловживання службовим становищем:

- ст. **191**;
- ст. **262**;
- ст. **308**;
- ст. **312**;
- ст. **313**;
- ст. **320**;
- ст. **357**;
- ст. **410**.

Незалежно від такої додаткової умови – прямо визначені Кодексом:

- ст. **210**;
- ст. **354**;
- ст. **364**;
- ст. **364-1**;
- ст. **365-2**;
- ст. **368–369-2** КК.

Отже, категорія **«корупційне кримінальне правопорушення» визначається не загальною оцінкою поведінки, а приміткою до ст. 45 КК**.

Важлива тестова пастка: службовий злочин ≠ корупційний злочин

Наприклад:

службове підроблення – ст. 366 знаходиться у розділі XVII, але саме по собі **не включене до переліку корупційних кримінальних правопорушень у примітці до ст. 45**.

службова недбалість – ст. 367 також не є корупційним кримінальним правопорушенням лише через те, що її вчиняє службова особа.

Тому:

розділ XVII ширший за категорію корупційних кримінальних правопорушень.

Кримінальні правопорушення, пов'язані з корупцією

Примітка до ст. 45 КК окремо визначає кримінальними правопорушеннями, **пов'язаними з корупцією**:

- **ст. 366-2** – декларування недостовірної інформації;
- **ст. 366-3** – неподання суб'єктом декларування декларації.

Це **не те саме, що корупційні кримінальні правопорушення**.

Основна формула:

368 → корупційне;

366-2 → пов'язане з корупцією;

366 → службове, але саме по собі не віднесене до цих двох категорій.

Корупційне ⇹ пов'язане з корупцією

Ознака	**Корупційне кримінальне правопорушення**	**Пов'язане з корупцією**
Нормативна основа	примітка до ст. 45	та сама примітка
Наявність власне корупційної поведінки	характерна	може бути відсутня
Основні приклади	364, 368, 369, 369-2	**366-2, 366-3**
Декларування	не основна група	**так**

Чи є ст. 364-2 і 365-3 автоматично корупційними?

Чинний розділ XVII справді містить новіші склади:

- **ст. 364-2**;
- **ст. 365-3**.

Однак для визначення кримінального правопорушення саме як **«корупційного»** потрібно застосовувати **перелік примітки до ст. 45 КК**, а не робити висновок лише через розміщення статті у розділі XVII.

Тому у тесті алгоритм завжди такий:

знайти статтю → перевірити примітку до ст. 45 → лише після цього називати кримінальне правопорушення корупційним або пов'язаним із корупцією.

Суб'єктна матриця розділу XVII

Суб'єкт	**Основні спеціальні норми**
Службова особа публічного сектору	364, 366, 367, 368
Службова особа юридичної особи приватного права	364-1, 368-3
Особа, яка надає публічні послуги	365-2, 368-4
Працівник правоохоронного органу	спеціально, зокрема 365, 365-3
Народний депутат України	спеціальна ст. 364-2

Суб'єкт декларування	366-2, 366-3
Особа, яка пропонує/дає неправомірну вигоду	369
Особа, яка торгує впливом / пропонує вигоду за вплив	369-2

Найважливіше розмежування для подальшої кваліфікації

364 ↔ 364-1 ↔ 365-2

Ст. 364 → службова особа публічного сектору.

Ст. 364-1 → службова особа юридичної особи **приватного права**.

Ст. 365-2 → особа, яка **надає публічні послуги**.

368 ↔ 368-3 ↔ 368-4

Якщо неправомірну вигоду одержує:

звичайна службова особа публічного сектору → 368;

службова особа приватної юридичної особи → 368-3;

нотаріус, аудитор, оцінювач або інша особа, яка надає публічні послуги → 368-4.

Саме тому визначення статусу суб'єкта – **перший етап кваліфікації підкупу**.

Кваліфікаційний алгоритм

При службовій фабулі спочатку потрібно встановити:

- **Чи має особа владні, організаційно-розпорядчі або адміністративно-господарські функції?**
  - ні → вона може не бути службовою особою;
  - так → далі.
- **У якому секторі вона діє?**
  - державний/комунальний/публічний → загальний службовий суб'єкт;
  - приватна юридична особа → спеціальний суб'єкт 364-1/368-3.
- **Чи є особа професійним суб'єктом публічних послуг?**
  - нотаріус;
  - аудитор;
  - оцінювач;
  - експерт;
  - арбітражний керуючий тощо → перевіряємо 365-2/368-4.
- **Що є предметом підкупу?**
  - гроші;
  - майно;
  - перевага;
  - пільга;
  - послуга;
  - інша вигода без законної підстави → неправомірна вигода.
- **Чи є конкретне кримінальне правопорушення корупційним?**

- не визначаємо «на око»;
- перевіряємо **примітку до ст. 45**.

- **Чи це 366-2 або 366-3?**
  - це **кримінальні правопорушення, пов'язані з корупцією**, а не власне корупційні.

Короткий підсумок

Службова особа визначається насамперед через **функції**, а не через назву посади: представництво влади/місцевого самоврядування, організаційно-розпорядчі або адміністративно-господарські повноваження.

Для кваліфікації потрібно чітко розрізняти:

публічна службова особа → 364 / 368;

службова особа юридичної особи приватного права → 364-1 / 368-3;

особа, яка надає публічні послуги → 365-2 / 368-4.

Неправомірна вигода – це не лише гроші, а й майно, переваги, пільги, послуги та інші матеріальні чи нематеріальні блага, що надаються або одержуються без законних підстав.

Особливо важлива тестова формула:

не кожне службове кримінальне правопорушення є корупційним.

Статус **корупційного кримінального правопорушення** визначається виключно законодавчим переліком у примітці до ст. 45 КК. Окремо **ст. 366-2 і 366-3** визначені як кримінальні правопорушення, **пов'язані з корупцією**.

Найкоротша формула для ЄДКІ:

функції → визначаємо суб'єкта;

сектор → обираємо 364/364-1/365-2 або 368/368-3/368-4;

вигода ≠ лише гроші;

корупційність → тільки за приміткою до ст. 45.

Зловживання владою або службовим становищем: ст. 364 КК України

Нормативна основа: ст. 18, 45, 364 КК України.

Стаття 364 КК передбачає відповідальність за **умисне, з метою одержання будь-якої неправомірної вигоди для самої себе чи іншої фізичної або юридичної особи, використання службовою особою влади або службового становища всупереч інтересам служби**, якщо воно завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам юридичних осіб.

Основна формула:

службова особа + використання влади/службового становища + всупереч інтересам служби + спеціальна мета неправомірної вигоди + істотна шкода = ч. 1 ст. 364.

Те саме діяння + тяжкі наслідки = ч. 2 ст. 364.

Об'єкт

Основний безпосередній об'єкт – **нормальна, законна діяльність органів державної влади, місцевого самоврядування, державних і комунальних підприємств, установ та організацій**.

Додатково можуть порушуватися:

- права і свободи громадян;
- державні чи громадські інтереси;
- інтереси юридичних осіб;
- майнові інтереси держави або інших осіб.

Суб'єкт

Суб'єкт ст. 364 – **спеціальний: службова особа**, визначена приміткою до ст. 364 та ст. 18 КК.

До неї належать, зокрема:

- представники влади або місцевого самоврядування;
- особи, які виконують організаційно-розпорядчі функції;
- особи, які виконують адміністративно-господарські функції;
- особи, які здійснюють такі функції за спеціальним повноваженням.

Для ст. 364 йдеться саме про службових осіб **публічного сектору**.

Якщо відповідні повноваження використовує службова особа **юридичної особи приватного права**, потрібно перевіряти спеціальну **ст. 364-1 КК**.

Об'єктивна сторона

Стаття 364 охоплює дві альтернативні форми:

- **зловживання владою**;
- **зловживання службовим становищем**.

ОП ККС ВС підкреслила, що це хоча й передбачені однією статтею, але **альтернативні форми діяння**, тому в обвинуваченні має бути чітко встановлено, яку саме форму вчинила особа.

Зловживання владою

Ця форма характерна насамперед для **представника влади**.

ОП ККС ВС у постанові від **27 листопада 2023 р. у справі № 991/3966/20** визначила зловживання владою як протиправне використання:

- повноважень;
- правомочностей;
- можливостей;
- гарантій;
- пільг;
- інших благ,

які безпосередньо пов'язані зі здійсненням функцій представника влади.

Тому поняття «влада» не обмежується виданням наказу чи обов'язкового рішення.

Наприклад, у справі № 991/3966/20 безпідставне використання народним депутатом гарантії оплати проживання було визнано **зловживанням владою**, хоча він безпосередньо коштів на руки не отримував.

Зловживання службовим становищем

Йдеться про використання можливостей, які особа має **саме завдяки займаній посаді та службовим функціям**.

Це може проявлятися у:

- незаконному прийнятті рішення;
- укладенні невигідного або незаконного договору;
- неправомірному погодженні платежу;
- використанні службового доступу;
- наданні незаконної переваги певній особі;
- безпідставному застосуванні пільгового режиму;
- іншому використанні службових можливостей.

Вирішальне питання:

чи могла особа вчинити відповідну дію саме завдяки службовому статусу?

Використання влади або становища «всупереч інтересам служби»

Це обов'язкова ознака.

Йдеться про поведінку, яка суперечить:

- завданням відповідного органу;
- компетенції;
- законним цілям діяльності;
- встановленому порядку здійснення повноважень;
- обов'язку діяти в інтересах держави, громади чи установи.

Сам факт:

- порушення процедури;
- помилки;
- невдалого управлінського рішення

ще не означає ст. 364.

Необхідно встановити свідоме використання службових можливостей **у напрямі, який суперечить належному здійсненню служби**.

Спеціальна мета – одержання неправомірної вигоди

Це одна з центральних ознак сучасної редакції ст. 364.

Службова особа діє з метою одержання **будь-якої неправомірної вигоди**:

- для себе;
- для іншої фізичної особи;
- для юридичної особи.

Отже:

користь не обов'язково повинна отримувати сама службова особа.

Вигода для третьої особи

ОП ККС ВС у постанові від **10 лютого 2025 р. у справі № 757/11969/18-к** сформулювала принципове правило:

для ст. 364 **не потрібно доводити попередню домовленість або контакт між службовою особою та третьою особою**, яка одержала неправомірну вигоду.

Якщо службова особа:

- свідомо діє всупереч інтересам служби;

- унаслідок цього інша особа безпідставно одержує матеріальне чи нематеріальне благо;
- наявні інші ознаки ст. 364,

відсутність домовленості з вигодонабувачем **не виключає складу**.

Наприклад:

службовець незаконно встановив для певного підприємства пільговий тариф, хоча керівництво підприємства не домовлялося з ним про це.

За наявності інших ознак це може утворювати ст. 364.

Неправомірна вигода ≠ лише передача грошей

У ст. 364 неправомірна вигода є **метою зловживання**, а не обов'язково предметом підкупу.

Це можуть бути:

- кошти;
- майно;
- майнові переваги;
- пільги;
- послуги;
- економія витрат;
- інше безпідставно отримане благо.

Тому не потрібно, щоб мала місце класична схема:

«службовцю дали хабар».

Це вже сфера ст. 368.

Для ст. 364 типовою є інша конструкція:

службовець використовує повноваження так, щоб він сам або інша особа незаконно отримали вигоду.

Істотна шкода – ч. 1 ст. 364

Стаття 364 має **матеріальний склад**.

Для закінченого кримінального правопорушення недостатньо самого незаконного використання службового становища.

Необхідно встановити:

- **істотну шкоду**;
- причинний зв'язок між зловживанням і цією шкодою.

За приміткою до ст. 364 істотною шкодою для ст. 364, 364-1, 365, 365-2 і 367 визнається шкода у розмірі **100 і більше НМДГ**.

Основна формула:

зловживання без істотної шкоди → закінченої ч. 1 ст. 364 немає.

НМДГ для кваліфікації

Не потрібно механічно множити поріг на **17 грн**.

Для кваліфікації кримінального правопорушення застосовується спеціальне правило Податкового кодексу – НМДГ визначається через **податкову соціальну пільгу, установлену для відповідного року**.

Тому в тестах без конкретного року достатньо запам'ятати:

істотна шкода → 100 НМДГ;

тяжкі наслідки → 250 НМДГ.

Немайнова шкода

Після законодавчої зміни примітки до ст. 364 критерій істотної шкоди сформульований у **вартісному вимірі**.

Тому для практичної кваліфікації за ст. 364 насамперед встановлюється **матеріальна шкода, яка досягла законодавчого порогу**.

Такі обставини, як:

- підрив авторитету органу;
- порушення прав;
- суспільний резонанс

можуть характеризувати суспільну небезпечність діяння, однак не повинні використовуватися для довільної заміни встановленого законом кількісного критерію матеріальної істотної шкоди. У практиці Верховного Суду пороги 100 і 250 НМДГ застосовуються як обов'язкові критерії відповідних наслідків для ст. 364.

Тяжкі наслідки – ч. 2 ст. 364

Частина 2 передбачає:

те саме діяння, якщо воно спричинило тяжкі наслідки.

За приміткою до ст. 364 тяжкими наслідками для ст. 364–367 є наслідки у розмірі **250 і більше НМДГ**.

Отже:

100+ НМДГ → істотна шкода → ч. 1;

250+ НМДГ → тяжкі наслідки → ч. 2.

Причинний зв'язок

Потрібно довести:

службове зловживання → істотна шкода або тяжкі наслідки.

Необхідно встановити, що саме протиправне використання повноважень було необхідною умовою настання шкоди.

Якщо збитки виникли:

- через самостійні дії іншої особи;
- через незалежні економічні причини;
- до вчинення службового зловживання,

ст. 364 у відповідній частині застосовувати не можна.

Суб'єктивна сторона

Діяння за ст. 364 є **умисним**.

Обов'язкова спеціальна мета:

одержання неправомірної вигоди для себе або іншої фізичної чи юридичної особи.

Особа повинна усвідомлювати:

- свій службовий статус;

- характер службових повноважень;
- те, що використовує їх **всупереч інтересам служби**;
- спрямованість поведінки на одержання неправомірної вигоди.

Саме ця умисна корислива спрямованість різко відмежовує ст. 364 від **службової недбалості за ст. 367**.

Ст. 364 ↔ ст. 191 – одна з головних матриць

В обох складах службова особа може використовувати службове становище.

Але відрізняється **механізм одержання майнової вигоди**.

Стаття 191

Якщо службова особа через зловживання службовим становищем:

- незаконно вилучає чуже майно;
- безоплатно обертає його на свою користь;
- або передає його у власність іншої особи,

йдеться про **заволодіння чужим майном** – ст. 191.

Стаття 364

Якщо зловживання:

- **не супроводжується розкраданням чужого майна**;
- немає протиправного безоплатного вилучення та обернення чужого майна;
- але службове використання повноважень створює іншу неправомірну вигоду,

застосовується ст. 364. Такий підхід відображений у практиці ККС ВС.

Приклади

Директор державного підприємства перерахував кошти підприємства на підконтрольну компанію, фактично безоплатно заволодівши ними → перевіряємо ст. 191.

Службовець незаконно встановив приватній компанії пільговий тариф, через що вона зекономила кошти, але майно безпосередньо не вилучалося → ст. 364.

Матриця 364 ↔ 191

Ознака	**Ст. 364**	**Ст. 191**
Використання службового становища	так	**так**
Спеціальна мета неправомірної вигоди	**так**	корисливе заволодіння майном
Безпосереднє вилучення чужого майна	не обов’язкове	**так**
Безоплатне обернення майна	не є центральною ознакою	**так**
Предмет	службові повноваження + наслідок	**чуже майно**

Закінчення	істотна шкода	заволодіння майном
Типова модель	незаконна пільга/перевага	привласнення/розтрата/заволодіння

Основна формула:

забрав чуже майно → 191;

створив незаконну перевагу без розкрадання → 364.

Ст. 364 ↔ ст. 367 – умисел чи недбалість

Це друге ключове розмежування.

Стаття 364

Службова особа:

- **свідомо** використовує повноваження всупереч інтересам служби;
- має спеціальну **мету неправомірної вигоди**.

Стаття 367

Особа:

- не виконує;
- або неналежно виконує службові обов'язки

через **несумлінне ставлення до них**, без умисної спрямованості на одержання неправомірної вигоди.

Матриця 364 ↔ 367

Ознака	**Ст. 364**	**Ст. 367**
Характер поведінки	**свідоме зловживання**	невиконання/неналежне виконання
Ставлення до службових обов'язків	умисне використання всупереч службі	**несумлінне ставлення**
Мета неправомірної вигоди	**обов'язкова**	відсутня
Вина	умисел	**необережність у службовій діяльності**
Істотна шкода	потрібна	також потрібна

Формула:

хотів використати посаду всупереч службі заради вигоди → 364;

не перевірив, не проконтролював, неналежно виконав обов'язки → 367.

Ст. 364 ↔ ст. 368

Обидві є корупційними, але мають різну конструкцію.

Ст. 364:

службова особа **використовує повноваження всупереч інтересам служби**, щоб отримати неправомірну вигоду для себе або іншого.

Ст. 368:

службова особа:

- просить;

- приймає пропозицію чи обіцянку;
- одержує

неправомірну вигоду **за вчинення або невчинення дії з використанням службового становища**.

Тому:

службове зловживання заради вигоди → 364;

«вигода в обмін на службове рішення» → 368.

За наявності самостійних ознак обох складів може виникати питання **сукупності**.

Важлива практика ОП ККС ВС

Справа № 991/3966/20, 27.11.2023

ОП ККС ВС сформулювала: **зловживання владою охоплює не тільки пряме використання владного повноваження, а й протиправне використання правомочностей, можливостей, гарантій, пільг та благ, безпосередньо пов'язаних із функціями представника влади.**

Справа № 757/11969/18-к, 10.02.2025

ОП ККС ВС: **попередня домовленість службової особи з вигодонабувачем не є обов'язковою ознакою ст. 364.**

Достатньо довести, що службовець свідомо діяв всупереч інтересам служби і внаслідок цього третя особа безпідставно отримала неправомірну вигоду.

Це особливо важливо для кваліфікаційних тестів.

Кваліфікаційний алгоритм

При службовій фабулі потрібно послідовно встановити:

- **Чи є особа суб'єктом ст. 364?**
  - службова особа публічного сектору → так;
  - приватна юридична особа → перевіряємо 364-1.
- **Що саме вона використала?**
  - владні повноваження → зловживання владою;
  - можливості посади → зловживання службовим становищем.
- **Чи діяла вона всупереч інтересам служби?**
  - проста помилка → недостатньо;
  - свідоме протиправне використання повноважень → далі.
- **Для чого вона діяла?**
  - для одержання неправомірної вигоди собі чи іншій особі → ознака ст. 364;
  - такої мети немає → ст. 364 не утворюється.
- **Чи потрібно доводити змову з вигодонабувачем?**
  - **ні**.
- **Чи є шкода?**
  - менш як 100 НМДГ → немає закінченої ч. 1 за цією ознакою;
  - 100+ НМДГ → ч. 1;
  - 250+ НМДГ → ч. 2.

- **Чи відбулося незаконне безоплатне заволодіння чужим майном?**
    - так → перевіряємо 191;
    - ні, але створена інша незаконна майнова перевага → 364.
- **Чи службовець лише недбало виконав обов'язки?**
    - так → перевіряємо 367.

Короткий підсумок

Стаття 364 КК має п'ять центральних елементів:

службова особа + використання влади/службового становища + всупереч інтересам служби + мета неправомірної вигоди + істотна шкода.

Для **ч. 1** необхідна істотна шкода у розмірі **100 і більше НМДГ**, для **ч. 2** – тяжкі наслідки у розмірі **250 і більше НМДГ**.

ОП ККС ВС уточнила два принципові правила: **зловживання владою охоплює також незаконне використання службових гарантій, пільг і можливостей, пов'язаних зі статусом представника влади** – справа № 991/3966/20;

домовленість із третьою особою, яка одержує неправомірну вигоду, не є обов'язковою – справа № 757/11969/18-к.

Головна матриця:

364 – умисне службове зловживання заради неправомірної вигоди;

191 – службове становище використане для безпосереднього заволодіння чужим майном;

367 – службові обов'язки неналежно виконані через несумлінність, без умисного зловживання.

Найкоротша формула для ЄДКІ:

незаконна службова перевага → 364;

забрав чуже майно через посаду → 191;

не перевірив/не проконтролював через недбалість → 367;

100 НМДГ → ч. 1; 250 НМДГ → ч. 2.

Зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права: ст. 364-1 КК України

Нормативна основа: ст. 18, 45, 364-1 КК України; ст. 81, 92 ЦК України. Чинна редакція КК України – від **18 вересня 2026 р.**

Стаття 364-1 КК передбачає відповідальність за **умисне, з метою одержання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб, використання службовою особою юридичної особи приватного права своїх повноважень всупереч інтересам цієї юридичної особи**, якщо це завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам або інтересам громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам юридичних осіб.

Основна формула:

службова особа юридичної особи приватного права + використання своїх повноважень + всупереч інтересам юридичної особи + мета неправомірної вигоди + істотна шкода = ч. 1 ст. 364-1.

Те саме + тяжкі наслідки = ч. 2 ст. 364-1.

Об’єкт

Основний безпосередній об’єкт – **належна діяльність юридичних осіб приватного права та встановлений порядок реалізації повноважень їх службовими особами**.

Додатково можуть порушуватися:

- права та законні інтереси громадян;
- інтереси інших юридичних осіб;
- державні чи громадські інтереси;
- майнові права.

Спеціальний суб’єкт

Суб’єкт – **службова особа юридичної особи приватного права незалежно від її організаційно-правової форми**.

Йдеться про особу, яка в такій юридичній особі:

- постійно;
- тимчасово;
- або за спеціальним повноваженням

виконує **організаційно-розпорядчі або адміністративно-господарські функції**.

Типові приклади:

- директор товариства;
- член виконавчого органу, наділений управлінськими повноваженнями;
- керівник структурного підрозділу;
- фінансовий директор, якщо він реально розпоряджається майном або коштами;
- інша особа з відповідними службовими функціями.

Юридична особа приватного права: важлива ознака

Для ст. 364-1 вирішальне значення має **правова природа юридичної особи**, а не лише форма власності.

За ст. 81 ЦК України юридичні особи поділяються на приватного і публічного права **залежно від порядку їх створення**:

- юридична особа приватного права створюється на підставі **установчих документів**;
- юридична особа публічного права – **розпорядчим актом** Президента України, органу державної влади, органу влади АРК або місцевого самоврядування.

Отже, для правильної кваліфікації не слід користуватися спрощенням:

«приватна власність = 364-1, державна власність = 364».

Потрібно встановити саме **статус юридичної особи як особи приватного або публічного права**.

Засновник або власник ≠ автоматично службова особа

Сам факт, що особа є:

- засновником;
- учасником;
- акціонером;
- бенефіціарним власником,

ще не робить її суб'єктом ст. 364-1.

Необхідно встановити, що вона **фактично реалізує службові організаційно-розпорядчі або адміністративно-господарські повноваження**.

ЦК також виходить із того, що юридична особа здійснює права та обов'язки через свої органи, які діють відповідно до закону й установчих документів.

Об'єктивна сторона

Об'єктивна сторона включає три обов'язкові елементи:

- **використання службовою особою своїх повноважень всупереч інтересам юридичної особи приватного права**;
- **істотну шкоду**;
- причинний зв'язок між діянням і шкодою.

Стаття 364-1 має **матеріальний склад**.

Тому самого факту зловживання повноваженнями недостатньо.

Використання своїх повноважень

Особа повинна використовувати саме ті можливості, які вона має у зв'язку зі своїм службовим статусом.

Це може бути:

- укладення договору;
- прийняття управлінського рішення;
- розпорядження коштами;
- надання незаконної переваги контрагенту;
- використання корпоративних ресурсів;
- схвалення платежу;
- прийняття кадрового або господарського рішення.

Ключове питання:

чи могла особа вчинити таку дію саме завдяки своїм службовим повноваженням?

Всупереч інтересам юридичної особи

Це центральна відмінність від ст. 364.

За ст. 364 службова особа діє **всупереч інтересам служби**.

За ст. 364-1 – **всупереч інтересам конкретної юридичної особи приватного права**.

Інтереси юридичної особи визначаються з урахуванням:

- закону;
- установчих документів;
- мети її діяльності;
- рішень органів управління;
- обов'язку службової особи діяти добросовісно та розумно в інтересах юридичної особи.

ЦК прямо передбачає обов'язок органу або особи, яка виступає від імені юридичної особи, **діяти в її інтересах, добросовісно і розумно та не перевищувати своїх повноважень**.

Невдале бізнес-рішення ≠ автоматично ст. 364-1

Не можна ототожнювати кримінальне зловживання із:

- економічно невдалим рішенням;
- підприємницьким ризиком;
- помилковим прогнозом;
- збитковим договором як таким.

Необхідно довести сукупність:

умисне використання повноважень всупереч інтересам юридичної особи + спеціальна мета неправомірної вигоди + необхідний розмір шкоди.

Тому сама збитковість господарської операції **недостатня**.

Спеціальна мета – неправомірна вигода

Обов'язковою є **мета одержання неправомірної вигоди**:

- для себе;
- або для інших осіб.

Неправомірна вигода може бути:

- грошовою;
- майновою;
- у формі послуги;
- пільги;
- переваги;
- звільнення від певних витрат;
- іншого блага без законної підстави.

Отже, ст. 364-1 не охоплює кожне умисне порушення корпоративних інтересів.

Спеціальна мета вигоди є обов'язковою.

Вигода може призначатися іншій особі

Службова особа може діяти не для власного збагачення.

Наприклад:

директор товариства свідомо укладає для компанії явно невигідний договір, щоб надати незаконну економічну перевагу іншому підприємству.

За наявності істотної шкоди та інших ознак може йтися про ст. 364-1.

Істотна шкода

Для ч. 1 ст. 364-1 необхідна **істотна шкода**.

За приміткою до ст. 364 такою для ст. 364-1 є шкода, яка у **100 і більше разів перевищує НМДГ**.

Отже:

менше 100 НМДГ → ознака істотної шкоди для закінченої ч. 1 відсутня;

100+ НМДГ → можлива ч. 1 ст. 364-1.

Тяжкі наслідки – ч. 2

Частина 2 передбачає те саме діяння, якщо воно спричинило **тяжкі наслідки**.

За приміткою до ст. 364 тяжкими наслідками для ст. 364–367 є наслідки у розмірі **250 і більше НМДГ**.

Основна формула:

100+ НМДГ → ч. 1;

250+ НМДГ → ч. 2.

Причинний зв'язок

Необхідно встановити:

зловживання повноваженнями → конкретна істотна шкода або тяжкі наслідки.

Сам факт того, що юридична особа зазнала збитків у період роботи конкретного директора, ще не доводить ст. 364-1.

Потрібно показати, що саме його умисне службове рішення **спричинило відповідну шкоду**.

Суб'єктивна сторона

Стаття 364-1 є **умисним кримінальним правопорушенням**.

Щодо використання повноважень особа усвідомлює:

- характер своїх службових функцій;
- інтереси юридичної особи;
- суперечність своєї поведінки цим інтересам;

і діє з **метою одержання неправомірної вигоди**.

Саме спеціальна мета відмежовує ст. 364-1 від звичайного неналежного управління чи необережної службової поведінки.

Ст. 364 ↔ ст. 364-1

Це головне розмежування.

Ознака	**Ст. 364**	**Ст. 364-1**
Суб'єкт	службова особа публічного права	**службова особа юридичної особи приватного права**
Що використовується	влада / службове становище	**службові повноваження**
Всупереч чому	інтересам служби	**інтересам приватної юридичної особи**
Мета	неправомірна вигода	**неправомірна вигода**
Істотна шкода	100+ НМДГ	**100+ НМДГ**
Тяжкі наслідки	250+ НМДГ	**250+ НМДГ**

Основна формула:

службова особа публічного права → 364;

службова особа юридичної особи приватного права → 364-1.

Важливе уточнення

Необхідно визначати статус юридичної особи **за критеріями ст. 81 ЦК**, а не лише за назвою чи джерелом фінансування.

Тому у складній фабулі спочатку встановлюємо:

як юридична особа створена і який у неї правовий статус, а вже після цього обираємо між 364 і 364-1.

Ст. 364-1 ⇔ ст. 191

Це дуже важлива тестова межа.

ККС ВС прямо зазначав: якщо службова особа банку – юридичної особи приватного права – **привласнила кошти банку шляхом зловживання службовим становищем**, дії кваліфікуються за ст. 191, а не за ст. 364-1. Сам статус банку як юридичної особи приватного права цього не змінює.

Ст. 191

Є:

- чуже майно;
- його незаконне безоплатне вилучення;
- привласнення, розтрата або заволодіння;
- використання службового становища як способу.

Ст. 364-1

Майно не обов'язково безпосередньо викрадається.

Службовець:

- створює незаконну перевагу;
- знижує ціну;
- надає пільгу;
- укладає свідомо шкідливу операцію

з метою неправомірної вигоди.

Матриця 364-1 ⇔ 191

Ознака	**364-1**	**191**
Приватна юридична особа	так	може бути
Службове становище	так	так
Безпосереднє заволодіння чужим майном	**не обов'язкове**	**обов'язкове**
Незаконна економічна перевага	типово	можлива як наслідок заволодіння
Момент закінчення	істотна шкода	**фактичне заволодіння майном**

Основна формула:

викрав майно компанії через посаду → 191;

створив незаконну перевагу, завдавши компанії істотної шкоди → 364-1.

Ст. 364-1 ↔ ст. 367

Стаття 367 також може застосовуватися до службової особи, якщо є відповідний статус і службова недбалість.

Головна межа – **психічне ставлення до поведінки**.

Ст. 364-1

Особа:

- свідомо використовує повноваження всупереч інтересам юридичної особи;
- має мету неправомірної вигоди.

Ст. 367

Особа:

- через несумлінне ставлення;
- не виконує або неналежно виконує службові обов'язки;
- без спеціальної мети неправомірної вигоди.

Формула:

свідомо уклав шкідливий договір заради чужої вигоди → 364-1;

не перевірив умови договору через недбалість → 367.

Ст. 364-1 ↔ ст. 368-3

Обидві норми стосуються **службової особи юридичної особи приватного права**, але мають різну конструкцію.

Ст. 364-1:

службовець сам використовує повноваження всупереч інтересам юридичної особи **з метою неправомірної вигоди**.

Ст. 368-3:

має місце **підкуп** – пропозиція, обіцянка, надання, прийняття або одержання неправомірної вигоди за певну службову поведінку.

Формула:

незаконно використовує корпоративні повноваження заради вигоди → 364-1;

вигода надається/одержується як «ціна» службової поведінки → 368-3.

За наявності самостійних ознак обох складів можливе питання про сукупність.

Чи є ст. 364-1 корупційним кримінальним правопорушенням?

Так.

Стаття 364-1 прямо включена до переліку корупційних кримінальних правопорушень у примітці до ст. 45 КК.

Це важлива відмінність від, наприклад, службової недбалості.

Кваліфікаційний алгоритм

При фабулі щодо директора або іншого керівника приватної організації потрібно встановити:

- **Чи є юридична особа приватного права?**
    - перевіряємо порядок створення за ст. 81 ЦК.
- **Чи є особа службовою?**

- чи має організаційно-розпорядчі або адміністративно-господарські функції.

- **Чи використала вона саме свої службові повноваження?**
  - так → далі.
- **Чи діяла всупереч інтересам юридичної особи?**
  - звичайний бізнес-ризик → недостатньо;
  - свідоме протиправне використання повноважень → далі.
- **Чи була мета неправомірної вигоди?**
  - ні → 364-1 відсутня;
  - так → далі.
- **Чи є істотна шкода?**
  - 100+ НМДГ → ч. 1.
- **Чи є тяжкі наслідки?**
  - 250+ НМДГ → ч. 2.
- **Чи відбулося фактичне безоплатне заволодіння чужим майном?**
  - так → перевіряємо ст. 191.
- **Чи поведінка була лише необережною?**
  - так → перевіряємо ст. 367.
- **Чи мала місце передача/одержання неправомірної вигоди як предмет підкупу?**
  - перевіряємо ст. 368-3.

Короткий підсумок

Стаття 364-1 – приватноправовий аналог службового зловживання, але не повна копія ст. 364.

Її конструкція:

службова особа юридичної особи приватного права + умисне використання своїх повноважень всупереч інтересам цієї юридичної особи + мета неправомірної вигоди + істотна шкода.

Важливо правильно встановити сам статус юридичної особи: за ст. 81 ЦК поділ на приватне і публічне право залежить **від порядку створення**, а не просто від форми власності.

Кваліфікуючі наслідки:

100+ НМДГ → істотна шкода → ч. 1;

250+ НМДГ → тяжкі наслідки → ч. 2.

Особливо важлива позиція ККС ВС:

якщо службова особа приватної юридичної особи фактично заволодіває її майном через службове становище, застосовується ст. 191, а не ст. 364-1.

Найкоротша формула для ЄДКІ:

публічна службова особа → 364;

приватна юридична особа → 364-1;

викрав майно через посаду → 191;

свідомо створив незаконну перевагу → 364-1;

лише недбало виконав обов'язки → 367;

одержує вигоду як «ціну» рішення → перевіряємо 368-3.

Спеціальні склади зловживання та бездіяльності у публічній сфері: ст. 364-2, 365 і 365-3 КК України

Нормативна основа: ст. 364-2, 365, 365-3 КК України. Чинна редакція КК – від **18 вересня 2026 р.**

Ці статті встановлюють відповідальність за **спеціальні форми протиправного використання публічних повноважень**, однак істотно відрізняються за суб'єктом і конструкцією:

ст. 364-2 – народний депутат України здійснює неособисте голосування;

ст. 365 – працівник правоохоронного органу явно виходить за межі наданих йому прав чи повноважень;

ст. 365-3 – працівник правоохоронного органу умисно не реагує на незаконну діяльність у сфері азартних ігор або лотерей чи приховує її.

Стаття 364-2 КК – неособисте голосування народного депутата України

Повна назва статті:

«Здійснення народним депутатом України на пленарному засіданні Верховної Ради України голосування замість іншого народного депутата України».

Диспозиція охоплює **умисне здійснення народним депутатом України на пленарному засіданні Верховної Ради України голосування замість іншого народного депутата України (неособисте голосування)**.

Основна формула:

народний депутат України + пленарне засідання Верховної Ради + голосування замість іншого депутата + умисел = ст. 364-2.

Об'єкт

Безпосередній об'єкт – **встановлений Конституцією та законодавством порядок особистого здійснення народним депутатом України права голосу**.

Стаття спрямована на гарантування принципу:

кожен народний депутат голосує особисто.

Суб'єкт

Суб'єкт є **виключно спеціальним – народний депутат України**.

Інша особа не може бути виконавцем цього кримінального правопорушення.

Тому:

працівник Апарату ВРУ або інша стороння особа → не суб'єкт ст. 364-2;

народний депутат, який голосує замість іншого депутата → спеціальний суб'єкт.

Об'єктивна сторона

Обов'язкові ознаки:

- голосує **народний депутат України**;
- голосує **замість іншого народного депутата**;
- дія відбувається **на пленарному засіданні Верховної Ради України**.

Типовий приклад:

депутат активує систему голосування за себе та додатково замість відсутнього колеги → ст. 364-2.

Не має значення:

- як голосував інший депутат у попередніх голосуваннях;
- чи підтримував би він відповідне рішення;
- чи вплинув один додатковий голос на кінцевий результат.

Момент закінчення

Склад **формальний**.

Кримінальне правопорушення закінчене з моменту фактичного **здійснення голосування замість іншого народного депутата**.

Не потрібно:

- щоб голос змінив результат;
- щоб законопроєкт було прийнято;
- щоб настала матеріальна шкода.

Суб'єктивна сторона

Вина – **прямий умисел**.

Депутат усвідомлює, що здійснює голосування **не за себе, а замість іншого народного депутата**, і бажає це зробити.

Спеціальна мета неправомірної вигоди, як у ст. 364, **не потрібна**.

Ст. 364-2 ↔ ст. 364

Попри розташування поруч, конструкції різні.

Ознака	**Ст. 364**	**Ст. 364-2**
Суб'єкт	службова особа	**лише народний депутат України**
Діяння	використання влади/становища всупереч службі	**голосування замість іншого депутата**
Неправомірна вигода	**обов'язкова мета**	не потрібна
Істотна шкода	**обов'язкова**	не потрібна
Склад	матеріальний	**формальний**

Отже, ст. 364-2 – це **самостійний спеціальний склад**, а не різновид ст. 364, для якого треба додатково доводити неправомірну вигоду або шкоду.

Стаття 365 КК – перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу

Частина 1 визначає перевищення як **умисне вчинення працівником правоохоронного органу дій, які явно виходять за межі наданих йому прав чи повноважень**, якщо вони завдали істотної шкоди охоронюваним законом правам чи інтересам громадян, державним або громадським інтересам чи інтересам юридичних осіб.

Основна формула:

працівник правоохоронного органу + дія явно поза компетенцією + умисел + істотна шкода = ч. 1 ст. 365.

Спеціальний суб'єкт

Ст. 365 застосовується **не до будь-якої службової особи**, а лише до **працівника правоохоронного органу**.

Це надзвичайно важлива сучасна особливість статті.

Хто є працівником правоохоронного органу

Велика Палата ВС наголосила, що для визначення правоохоронного органу потрібно застосовувати **інституційно-функціональний критерій**: значення мають правовий статус органу та здійснення ним правоохоронної функції шляхом правозастосування.

Тому не можна визначати суб'єкта лише за:

- назвою установи;
- формою одягу;
- спеціальним званням.

Необхідно встановити **правовий статус органу та характер функцій конкретного працівника**.

ДСНС і ст. 365

У справі № 633/195/17 Велика Палата ВС сформулювала підхід до статусу працівників ДСНС і дійшла висновку про можливість застосування ст. 365 до відповідного працівника ДСНС як працівника правоохоронного органу з урахуванням виконуваних правоохоронних функцій.

Це показує, що поняття «правоохоронний орган» для ст. 365 не слід звужувати лише до поліції.

«Явно виходять за межі» повноважень

Це центральна ознака ст. 365.

Працівник має вчинити дію, яку він **очевидно не мав права вчиняти у конкретній ситуації**.

До класичних моделей перевищення належать дії:

- які належать до компетенції іншої службової особи чи органу;
- які можна вчиняти лише колегіально, але особа вчиняє їх одноособово;
- які дозволені лише за спеціальних умов, яких фактично не було;
- які вимагають спеціального дозволу, але його немає;
- які **взагалі ніхто не має права вчиняти**.

Перевищення ↔ зловживання

Традиційно різницю можна подати так:

зловживання – особа неправомірно використовує повноваження, які в неї є;

перевищення – особа вчиняє дії, які явно перебувають за межами її компетенції.

Однак у сучасній практиці ВС співвідношення ст. 364 і 365 є складнішим: ст. 365 є **спеціальною нормою щодо працівника правоохоронного органу**, а дії інших службових осіб публічної сфери, що явно виходять за їх компетенцію, за наявності відповідних ознак можуть отримувати оцінку за ст. 364 або іншою спеціальною нормою.

Тому тестова формула:

правоохоронець + явний вихід за межі повноважень → перевіряємо 365;

інша службова особа → 365 автоматично не застосовується.

Частина 1 ст. 365 – істотна шкода

Для ч. 1 необхідно, щоб перевищення спричинило **істотну шкоду**.

Для цього використовується критерій примітки до ст. 364:

100 і більше НМДГ.

Таким чином:

явний вихід за межі компетенції без необхідної шкоди → ч. 1 ст. 365 не утворюється.

Частина 2 ст. 365 – насильницьке перевищення

Частина 2 охоплює дії за ч. 1, якщо вони супроводжувалися хоча б однією з таких ознак:

- **насильством**;
- **погрозою застосування насильства**;
- **застосуванням зброї**;
- **застосуванням спеціальних засобів**;
- болісними і такими, що **ображають особисту гідність потерпілого**, діями,

за відсутності ознак катування.

Істотна шкода для ч. 2 не потрібна

Це одна з найважливіших позицій Великої Палати ВС.

У постанові від **5 грудня 2018 р., справа № 301/2178/13-к**, ВП ВС зазначила:

для ч. 2 ст. 365 об'єктивна сторона вичерпується:

- явним виходом за межі прав чи повноважень;
-
    - однією зі спеціальних ознак ч. 2.

Додатково доводити істотну шкоду у розумінні примітки до ст. 364 не потрібно.

Отже:

ч. 1 → істотна шкода обов'язкова;

ч. 2 → насильство/зброя/спецзасіб тощо вже утворюють спеціальну конструкцію без окремого порогу істотної шкоди.

Це важлива тестова пастка.

Насильство

ККС ВС у справі № 645/6247/16-к від 6 лютого 2024 р. визнав релевантними для ч. 2 ст. 365 безпідставне намагання правоохоронців затримати особу за відсутності правопорушення та застосування до неї фізичного насильства із заподіянням тілесних ушкоджень.

Отже, кваліфікація потребує встановлення:

чи було законне повноваження застосувати примус саме за цих обставин.

Ст. 365 ↔ ст. 127 – катування

Частина 2 ст. 365 прямо містить застереження:

«за відсутності ознак катування».

Якщо дії правоохоронця фактично утворюють катування, застосовується також спеціальна норма ст. 127.

ККС ВС у справі № 359/2636/19 від 11 червня 2024 р. зазначив: якщо перевищення влади супроводжувалося фізичним насильством, яке становило **катування**, дії можуть кваліфікуватися **за сукупністю ч. 2 ст. 127 та ч. 2 ст. 365 КК**.

Отже:

жорстоке насильство правоохоронця ≠ автоматично лише 365;

за наявності мети та інших ознак катування перевіряємо також 127.

Частина 3 ст. 365 – тяжкі наслідки

Частина 3 охоплює дії, передбачені ч. 1 або 2, якщо вони спричинили **тяжкі наслідки**.

За загальним правилом примітки до ст. 364:

тяжкі наслідки – 250 і більше НМДГ.

Необхідно встановити причинний зв'язок:

перевищення → тяжкий наслідок.

Ст. 364 ↔ ст. 365

Ознака	**Ст. 364**	**Ст. 365**
Суб'єкт	службова особа публічного сектору	**лише працівник правоохоронного органу**
Характер дії	використовує службові можливості всупереч службі	**явно виходить за межі повноважень**
Мета неправомірної вигоди	**обов'язкова**	не потрібна
Істотна шкода	для ч. 1 обов'язкова	ч. 1 – обов'язкова
Насильство	не конструктивна ознака	**ч. 2**
Зброя/спецзасіб	не конструктивна ознака	**ч. 2**

Найкоротша межа:

має право діяти, але використовує його всупереч службі заради вигоди → 364;

правоохоронець робить те, чого явно не мав права робити → 365.

Стаття 365-3 КК – бездіяльність правоохоронця щодо незаконного грального бізнесу

Повна назва:

«Бездіяльність працівника правоохоронного органу щодо незаконної діяльності з організації або проведення азартних ігор, лотерей».

Стаття була введена Законом № 768-IX від 14 липня 2020 р.

Об'єктивна сторона ст. 365-3

Стаття передбачає дві альтернативні форми:

- **умисне невжиття передбачених законодавством заходів** за заявою чи повідомленням про незаконну діяльність з організації або проведення азартних ігор чи лотерей;
- **приховування виявленої самим працівником правоохоронного органу такої незаконної діяльності**.

Основна формула:

правоохоронець знає про незаконний гральний бізнес + зобов'язаний реагувати + умисно не реагує або приховує його + спеціальний мотив/інтерес = ст. 365-3.

Суб'єкт

Спеціальний суб'єкт – **працівник правоохоронного органу**.

Але цього статусу недостатньо.

Необхідно встановити, що конкретний працівник:

- мав відповідні службові повноваження;
- був юридично зобов'язаний вжити передбачених законом заходів.

Тобто:

поліцейський або інший правоохоронець, який взагалі не мав компетенції реагувати у конкретній ситуації, не може відповідати лише за фактом свого статусу.

Невжиття заходів за заявою або повідомленням

Потрібно встановити:

- наявність заяви чи повідомлення;
- інформацію саме про **незаконну діяльність з організації або проведення азартних ігор чи лотерей**;
- службовий обов'язок реагувати;
- фактичне невжиття передбачених законом заходів;
- умисний характер бездіяльності.

Приховування виявленої незаконної діяльності

Друга форма виникає тоді, коли працівник **сам виявив** незаконну діяльність, але умисно її приховує.

Це може проявлятися, наприклад, у:

- недокументуванні виявленого факту;
- свідомому приховуванні відомостей;
- створенні видимості відсутності порушення;
- іншій умисній поведінці, спрямованій на недопущення належного реагування.

Спеціальні мотиви та інтереси

Стаття 365-3 вимагає, щоб бездіяльність була вчинена:

- **з корисливих мотивів**;
- або **в інших особистих інтересах**;
- або **в інтересах третіх осіб**.

Отже:

просте недбале невжиття заходів ≠ ст. 365-3.

Потрібен **умисел + спеціальна особиста/корислива чи третя зацікавленість**.

Момент закінчення

Ст. 365-3 має **формальну конструкцію**.

Не потрібно доводити:

- конкретну майнову шкоду;
- істотну шкоду у 100 НМДГ;
- тяжкі наслідки;
- фактичне продовження грального бізнесу протягом певного строку.

Достатньо встановити передбачене статтею **умисне невжиття заходів або приховування** за наявності відповідного мотиву чи інтересу.

Ст. 365-3 ↔ ст. 367

Це найважливіше розмежування для бездіяльності.

Ст. 365-3

Правоохоронець:

- **усвідомлює** наявність незаконної діяльності;
- усвідомлює свій обов'язок реагувати;
- **свідомо не реагує**;
- діє з корисливого мотиву, в особистому інтересі або інтересах третьої особи.

Ст. 367

Службова особа:

- не виконує або неналежно виконує обов'язки;
- через **несумлінне ставлення** до них;
- без спеціального умислу на прикриття незаконної діяльності.

Формула:

знав і навмисно «закрив очі» заради свого/чужого інтересу → 365-3;

пропустив повідомлення, не перевірив або неналежно відреагував через недбалість → перевіряємо 367.

Ст. 365-3 ↔ ст. 364

Якщо правоохоронець умисно сприяє незаконній діяльності, потрібно встановити **точний механізм поведінки**.

Ст. 365-3 спеціально охоплює:

- невжиття заходів;
- приховування

саме незаконного грального бізнесу чи лотерей.

Тому за наявності всіх ознак цієї спеціальної норми саме вона має пріоритет перед загальною конструкцією службового зловживання.

Узагальнювальна матриця

Ознака	**364-2**	**365**	**365-3**
Спеціальний суб'єкт	**народний депутат України**	**працівник правоохоронного органу**	**працівник правоохоронного органу**
Основна поведінка	голосує замість іншого депутата	явно виходить за межі повноважень	**умисно не реагує / приховує**
Сфера	парламентське голосування	правоохоронна діяльність	незаконні азартні ігри/лотереї
Неправомірна вигода	не потрібна	не потрібна	не є обов'язковою як предмет, але потрібний спеціальний мотив/інтерес
Істотна шкода	не потрібна	**ч. 1 – потрібна**	не потрібна
Насильство	ні	**ч. 2**	ні
Тяжкі наслідки	не передбачені як кваліфікуюча ознака	**ч. 3**	не потрібні
Тип складу	формальний	ч. 1 і 3 – матеріальні; ч. 2 має спеціальну конструкцію	**формальний**

Кваліфікаційний алгоритм

У фабулі про спеціальну службову поведінку потрібно встановити:

- **Народний депутат голосував замість іншого депутата на пленарному засіданні?**
  - так → **364-2**;
  - не потрібно доводити вигоду чи шкоду.
- **Суб'єкт – працівник правоохоронного органу?**
  - ні → ст. 365 і 365-3 не застосовуються;
  - так → далі.
- **Він вчинив активну дію, яка явно виходила за межі його компетенції?**
  - так → перевіряємо **365**.
- **Ч. 1 ст. 365: чи завдано істотної шкоди?**
  - так → ч. 1.
- **Чи було насильство, погроза, зброя, спецзасіб або болісні принизливі дії?**
  - так → **ч. 2 ст. 365**;
  - окрема істотна шкода для цієї частини не є обов'язковою.
- **Чи є ознаки катування?**
  - перевіряємо також **ст. 127**.
- **Чи настали тяжкі наслідки?**
  - так → **ч. 3 ст. 365**.
- **Правоохоронець не діяв, хоча знав про незаконні азартні ігри/лотереї?**
  - перевіряємо **365-3**.
- **Чому не діяв?**

- корисливий мотив / особистий інтерес / інтерес третьої особи → 365-3;
- несумлінність, неуважність → перевіряємо 367.

Короткий підсумок

Стаття 364-2 – вузький спеціальний склад: **народний депутат України умисно голосує на пленарному засіданні замість іншого народного депутата**. Склад формальний; неправомірна вигода, істотна шкода або вплив голосу на результат не потрібні.

Стаття 365 застосовується тільки до **працівника правоохоронного органу** і охоплює умисні дії, які **явно виходять за межі його прав чи повноважень**. Для ч. 1 потрібна істотна шкода; ч. 2 охоплює насильство, погрозу, зброю, спеціальні засоби чи болісні принизливі дії. Велика Палата ВС у справі № 301/2178/13-к встановила, що **для ч. 2 окремо доводити істотну шкоду не потрібно**.

Стаття 365-3 – спеціальна **умисна бездіяльність** правоохоронця щодо незаконного грального бізнесу або лотерей: невжиття передбачених заходів за заявою/повідомленням або приховування виявленої діяльності, вчинене **з корисливих мотивів, в інших особистих інтересах чи інтересах третіх осіб**.

Найкоротша формула для ЄДКІ:

депутат натиснув «за іншого» → 364-2;

правоохоронець зробив те, чого явно не мав права робити → 365;

правоохоронець умисно «кришує» незаконний гральний бізнес бездіяльністю → 365-3;

просто недбало не відреагував → перевіряємо 367.

Зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги: ст. 365-2 КК України

Нормативна основа: ст. 45, 365-2 КК України; спеціальне законодавство, яке визначає повноваження відповідного професійного суб'єкта. Чинна редакція КК України станом на 31 жовтня 2026 р. – від **18 вересня 2026 р.**

Стаття 365-2 КК передбачає відповідальність за **зловживання своїми повноваженнями спеціально визначеною особою, яка здійснює професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг, з метою отримання неправомірної вигоди**, якщо це завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам чи інтересам громадян, державним або громадським інтересам чи інтересам юридичних осіб.

Основна формула:

спеціальний професійний суб'єкт + використання своїх повноважень не за їх законним призначенням + мета неправомірної вигоди + істотна шкода = ч. 1 ст. 365-2.

Об'єкт

Основний безпосередній об'єкт – **встановлений законом порядок здійснення професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, та суспільна довіра до юридично значущих рішень таких осіб**.

Додатково можуть порушуватися:

- права та законні інтереси громадян;
- інтереси юридичних осіб;
- державні чи громадські інтереси;
- майнові права.

Спеціальний суб'єкт

Стаття 365-2 містить **спеціальний перелік суб'єктів**.

У чинній редакції до них належать, зокрема:

- **аудитор**;
- **нотаріус**;
- **оцінювач**;
- уповноважена особа або службова особа **Фонду гарантування вкладів фізичних осіб**;
- інша особа, яка не є державним службовцем чи посадовою особою місцевого самоврядування, але здійснює професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг, у тому числі:
    - експерт;
    - спеціаліст;
    - арбітражний керуючий;
    - приватний виконавець;
    - незалежний посередник;
    - член трудового арбітражу;
    - третейський суддя під час виконання відповідних функцій;
- **державний реєстратор**;
- **суб'єкт державної реєстрації прав**;
- **державний виконавець**;
- приватний виконавець.

Отже, суб'єкт визначається **безпосередньо диспозицією ст. 365-2**, а не лише загальним теоретичним поняттям публічної послуги.

Публічна послуга

Законодавство про електронні публічні послуги визначає публічну послугу як **юридично або соціально значущу дію**, в результаті якої набуваються, змінюються чи припиняються права та/або обов'язки особи або їй надаються відповідні матеріальні чи нематеріальні блага.

Для кримінально-правової кваліфікації за ст. 365-2 визначальними є такі ознаки професійної діяльності:

- вона здійснюється на підставі закону;
- має **юридично значущі наслідки**;
- особі надані спеціальні повноваження;
- результати її діяльності можуть впливати на виникнення, зміну, підтвердження чи припинення прав та обов'язків інших осіб.

Тому не кожна послуга, яку надають широкому колу клієнтів, є «публічною послугою» у значенні ст. 365-2.

Особливість суб'єктного складу

Не слід використовувати спрощену формулу:

«365-2 – лише приватні нотаріуси, аудитори чи інші недержавні професіонали».

Чинна диспозиція прямо включає також, наприклад:

- державного реєстратора;

- державного виконавця;
- уповноважених чи службових осіб ФГВФО.

Тому в тесті першочергово перевіряємо:

чи названо конкретного суб'єкта безпосередньо у ст. 365-2.

Об'єктивна сторона

Основною дією є **зловживання своїми повноваженнями**.

Це означає використання наданих професійних повноважень:

- не відповідно до їх законного призначення;
- всупереч установленому порядку їх реалізації;
- для досягнення неправомірної мети.

При цьому особа не обов'язково виходить за межі своїх повноважень.

Вона може формально діяти **в межах компетенції**, але використовувати цю компетенцію всупереч її законному призначенню.

Приклади

Потенційно це може проявлятися у:

- незаконному посвідченні нотаріусом юридично значущої дії;
- свідомо неправомірному реєстраційному рішенні;
- використанні оцінювачем своїх повноважень для штучного визначення вартості;
- незаконних діях виконавця щодо реалізації майна;
- використанні експертом спеціального статусу всупереч меті наданих йому повноважень.

Але в кожному випадку потрібно встановити **конкретне порушене правило спеціального законодавства**.

Бланкетний характер

Стаття 365-2 є значною мірою **бланкетною**.

Для встановлення зловживання потрібно визначити:

- якими нормативними актами регламентовано діяльність особи;
- які саме повноваження вона мала;
- яким був законний порядок їх реалізації;
- у чому полягало відхилення від цього порядку;
- чому використання повноважень було протиправним.

Тому недостатньо формулювання:

«нотаріус/виконавець діяв неправильно».

Потрібно конкретизувати **яке повноваження і яким чином було використано всупереч його законному призначенню**.

Спеціальна мета – отримання неправомірної вигоди

Для ст. 365-2 обов'язковою є **мета отримання неправомірної вигоди**.

Вона може бути спрямована:

- на самого суб'єкта;

- на іншу фізичну особу;
- на юридичну особу.

Неправомірна вигода не зводиться лише до грошової винагороди.

Нею може бути:

- майно;
- майнове право;
- економічна перевага;
- послуга;
- пільга;
- інше благо без законної підстави.

Вигода ↔ підкуп

Для ст. 365-2 неправомірна вигода виступає **метою зловживання повноваженнями**.

Це не означає, що обов'язково відбулася передача «хабара».

Якщо ж особа, яка надає публічні послуги:

- просить;
- приймає пропозицію чи обіцянку;
- або одержує неправомірну вигоду

як винагороду за використання своїх повноважень, потрібно перевіряти спеціальну **ст. 368-4 КК**.

Формула:

зловживає повноваженнями заради вигоди → 365-2;

вигода є «ціною» професійної дії → 368-4.

Істотна шкода – ч. 1

Стаття 365-2 має **матеріальний склад**.

Для ч. 1 необхідно встановити:

- зловживання повноваженнями;
- істотну шкоду;
- причинний зв'язок.

Порогове значення істотної шкоди визначається приміткою до ст. 364 і становить **100 і більше НМДГ**.

Отже:

зловживання + мета неправомірної вигоди, але немає необхідної істотної шкоди → закінченої ч. 1 ст. 365-2 немає.

Частина 2 ст. 365-2

Кваліфікованим є те саме діяння, якщо воно вчинене:

- щодо **неповнолітньої особи**;
- щодо **недієздатної особи**;
- щодо **особи похилого віку**;
- **повторно**.

Це важлива особливість ст. 365-2, якої немає у базових конструкціях ст. 364 та 364-1.

Неповнолітній

Особа віком **до 18 років**.

Недієздатна особа

Йдеться про особу, яка в установленому цивільним законодавством порядку **визнана судом недієздатною**.

Сам факт психічного розладу без відповідного правового статусу не можна механічно ототожнювати з цією кваліфікуючою ознакою.

Особа похилого віку

Належність потерпілого до цієї категорії визначається відповідно до чинного законодавства з урахуванням установлених вікових критеріїв.

Повторність

Означає вчинення відповідного кримінального правопорушення повторно за наявності загальних умов повторності, встановлених КК.

Частина 3 – тяжкі наслідки

Дії, передбачені ч. 1 або 2, якщо вони спричинили **тяжкі наслідки**, кваліфікуються за ч. 3 ст. 365-2.

За приміткою до ст. 364 тяжкими є наслідки у розмірі **250 і більше НМДГ**.

Основна формула:

100+ НМДГ → базова істотна шкода;

250+ НМДГ → ч. 3 ст. 365-2.

Практика ККС ВС: державний виконавець

У постанові від **27 лютого 2025 р. у справі № 953/13139/20** ККС ВС розглядав обвинувачення державного виконавця за ч. 3 ст. 365-2.

За фабулою державний виконавець підготував документи та вчинив послідовні дії щодо примусової реалізації **арештованого державного майна, на яке поширювався мораторій**, що призвело до його відчуження. ККС скасував рішення апеляційного суду про залишення виправдувального вироку без зміни й призначив новий апеляційний розгляд.

Ключове значення позиції:

послідовне використання державним виконавцем наданих йому законом виконавчих повноважень для незаконного відчуження майна може утворювати об'єктивну сторону ст. 365-2.

При цьому ВС акцентував, що виконавець зобов'язаний здійснювати примусове виконання **у спосіб та в порядку, встановлених виконавчим документом і законом**.

Ця справа добре демонструє сутність зловживання:

особа не обов'язково робить те, на що взагалі не має повноважень; вона використовує наданий їй правовий інструмент протиправним способом і з неправомірною метою.

Ст. 364 ⇔ ст. 364-1 ⇔ ст. 365-2

Це головна суб'єктна матриця.

Ознака	**Ст. 364**	**Ст. 364-1**	**Ст. 365-2**
Суб'єкт	службова особа публічного сектору	службова особа юридичної особи приватного права	**особа зі спеціального переліку, пов'язана з публічними послугами**
Що використовується	влада / службове становище	корпоративні службові повноваження	**професійні публічно значущі повноваження**
Мета неправомірної вигоди	так	так	**так**
Істотна шкода	так	так	**так**
Спеціальні потерпілі	ні	ні	**неповнолітній / недієздатний / особа похилого віку – ч. 2**

Основна формула:

чиновник → 364;

директор приватної компанії → 364-1;

нотаріус / оцінювач / виконавець / реєстратор та інший спеціальний професійний суб'єкт → 365-2.

Ст. 365-2 ↔ ст. 368-4

Обидві статті можуть мати **того самого спеціального суб'єкта**, але конструкція різна.

Ст. 365-2

Особа:

- використовує професійні повноваження протиправно;
- діє з метою неправомірної вигоди;
- спричиняє істотну шкоду.

Ст. 368-4

Має місце **підкуп** особи, яка надає публічні послуги:

- пропозиція;
- обіцянка;
- надання;
- прийняття пропозиції чи обіцянки;
- одержання неправомірної вигоди

за вчинення чи невчинення відповідної дії.

Формула:

неправомірно використав повноваження → 365-2;

отримує винагороду за те, як використає повноваження → 368-4.

За наявності самостійних ознак обох складів може постати питання про **сукупність**.

Ст. 365-2 ↔ ст. 367

Стаття 365-2 передбачає **умисне зловживання** і спеціальну мету неправомірної вигоди.

Службова недбалість за ст. 367 характеризується:

- невиконанням;
- неналежним виконанням обов'язків;
- через несумлінне ставлення.

Тому:

свідомо порушив порядок заради вигоди → 365-2;

припустився помилки або неналежно виконав обов'язки через необережність → за наявності спеціального службового суб'єкта та інших ознак перевіряємо 367, але не автоматично 365-2.

При цьому потрібно окремо перевіряти, чи є конкретна особа суб'єктом ст. 367, оскільки суб'єктні конструкції цих статей не тотожні.

Ст. 365-2 ↔ звичайне професійне порушення

Не кожне:

- неправильне експертне рішення;
- порушення нотаріусом процедури;
- помилка державного реєстратора;
- порушення виконавцем строку

є кримінальним правопорушенням за ст. 365-2.

Потрібна вся сукупність:

спеціальний суб'єкт + зловживання саме його повноваженнями + мета неправомірної вигоди + істотна шкода.

Відсутність хоча б одного з цих елементів виключає закінчений базовий склад.

Чи є ст. 365-2 корупційним кримінальним правопорушенням?

Так.

Стаття 365-2 прямо включена приміткою до ст. 45 КК до переліку **корупційних кримінальних правопорушень**. Чинний КК зберігає ст. 365-2 у розділі XVII поряд зі спеціальними нормами про підкуп осіб, які надають публічні послуги.

Кваліфікаційний алгоритм

При фабулі щодо нотаріуса, реєстратора, виконавця, експерта чи іншого професійного суб'єкта потрібно встановити:

- **Хто саме діє?**
  - перевіряємо спеціальний перелік ст. 365-2.
- **Які професійні повноваження він мав?**
  - встановлюємо за спеціальним законом.
- **Чи використав саме ці повноваження?**
  - якщо поведінка не пов'язана з професійною функцією → 365-2 не застосовується.
- **Чи було використання протиправним?**
  - встановлюємо конкретне порушене правило.
- **Для чого діяв?**
  - мета неправомірної вигоди → обов'язкова.
- **Чи настала істотна шкода?**

    - 100+ НМДГ → базова конструкція ч. 1.
- **Хто потерпілий?**
    - неповнолітній;
    - недієздатний;
    - особа похилого віку → ч. 2.
- **Чи є повторність?**
    - так → ч. 2.
- **Чи настали тяжкі наслідки?**
    - 250+ НМДГ → ч. 3.
- **Чи особа одержувала вигоду як винагороду за свою професійну дію?**
    - перевіряємо **368-4**.
- **Чи суб'єкт насправді є публічною службовою особою або службовою особою приватної юридичної особи?**
    - перевіряємо межу з **364 / 364-1**.

Короткий підсумок

Стаття 365-2 – **спеціальна корупційна норма щодо зловживання професійними, юридично значущими повноваженнями**.

Суб'єктами є не лише нотаріуси, аудитори чи оцінювачі. Чинний закон прямо називає також **державних реєстраторів, суб'єктів державної реєстрації прав, державних і приватних виконавців, осіб ФГВФО, експертів, арбітражних керуючих та інших спеціальних професійних суб'єктів**.

Базова конструкція:

спеціальний суб'єкт + зловживання своїми повноваженнями + мета неправомірної вигоди + істотна шкода → ч. 1.

Кваліфікація:

неповнолітній / недієздатний / особа похилого віку / повторність → ч. 2;

тяжкі наслідки → ч. 3.

Актуальна практика ККС ВС від **27 лютого 2025 р., справа № 953/13139/20**, підтверджує, що державний виконавець є одним зі спеціальних суб'єктів цієї статті, а послідовне використання ним законних виконавчих інструментів для протиправного відчуження майна може становити зловживання повноваженнями.

Найкоротша формула для ЄДКІ:

чиновник → 364;

службовець приватної юрособи → 364-1;
нотаріус / реєстратор / виконавець / експерт та інший суб'єкт публічної послуги → 365-2;

вигода як «оплата» за професійне рішення → перевіряємо 368-4;

100 НМДГ → базова істотна шкода; 250 НМДГ → тяжкі наслідки.

Службове підроблення: ст. 366 КК України

Нормативна основа: ст. 18, 358, 366 КК України. Чинна редакція КК України – від **18 вересня 2026 р.**

Стаття 366 КК передбачає відповідальність за **складання або видачу службовою особою завідомо неправдивих офіційних документів, внесення до офіційних документів завідомо неправдивих відомостей, а також інше підроблення офіційних документів**.

Основна формула:

службова особа + офіційний документ + завідомо неправдива інформація або інше підроблення + прямий умисел = ч. 1 ст. 366.

Те саме діяння + тяжкі наслідки = ч. 2 ст. 366.

Об'єкт

Основний безпосередній об'єкт – **встановлений порядок службової діяльності та достовірність офіційного документування юридично значущих фактів**.

Додатково можуть порушуватися:

- права громадян;
- майнові інтереси;
- інтереси юридичних осіб;
- державні чи громадські інтереси.

Предмет – офіційний документ

Предметом ст. 366 є **лише офіційний документ**.

Це ключова ознака.

Верховний Суд послідовно виходить із того, що офіційний документ повинен відповідати таким критеріям:

- бути складеним, виданим або посвідченим **уповноваженою особою**;
- бути створеним **у межах її компетенції**;
- мати передбачену законом або іншим нормативним актом форму;
- містити належні реквізити;
- посвідчувати або підтверджувати факти, події чи обставини, які мають **юридичне значення**;
- бути здатним спричинити виникнення, зміну або припинення прав та/або обов'язків.

Основна формула:

не кожний документ → офіційний документ;

для ст. 366 потрібна юридична значущість.

Юридично значуща інформація

Визначальним є не лише зовнішнє оформлення документа.

Інформація в ньому повинна:

- посвідчувати певний факт;
- бути підставою для юридичного рішення;
- впливати на права чи обов'язки;
- використовуватися у юридичній процедурі.

Наприклад, Верховний Суд визнавав офіційними документами:

- постанову слідчого про закриття кримінального провадження;

- табель виходу на роботу засудженого, від якого залежало підтвердження виконання громадських робіт;
- акт приймання-передачі товару, який посвідчував перехід права власності;
- рапорт працівника дорожньо-патрульної служби, на підставі якого складався протокол про адміністративне правопорушення;
- акт приймання виконаних будівельних робіт.

Неофіційний документ

Якщо документ:

- не має юридичного значення;
- не створює і не підтверджує прав чи обов'язків;
- складений особою поза межами її компетенції;
- не має необхідних реквізитів,

він може не визнаватися офіційним документом у розумінні ст. 358 і 366.

Верховний Суд прямо зазначає:

невідповідність хоча б одному з основних критеріїв може перешкоджати визнанню документа офіційним.

Форми службового підроблення

Стаття 366 передбачає кілька альтернативних форм:

- **складання завідомо неправдивого офіційного документа**;
- **видача завідомо неправдивого офіційного документа**;
- **внесення до офіційного документа завідомо неправдивих відомостей**;
- **інше підроблення офіційного документа**.

Для кваліфікації достатньо однієї з них.

Складання завідомо неправдивого офіційного документа

Це створення документа, який:

- за формою є офіційним;
- виходить від уповноваженої службової особи;
- але містить інформацію, яка повністю або частково **не відповідає дійсності**.

Наприклад:

службова особа складає акт про виконання робіт, які фактично не виконувалися.

Видача завідомо неправдивого офіційного документа

Видача означає введення неправдивого документа у відповідний офіційний обіг:

- передачу адресату;
- направлення до іншого органу;
- офіційне вручення;
- інше надання документа для юридичного використання.

Документ може бути складений:

- самим винним;

- іншою особою.

Якщо службова особа свідомо надає такому документу офіційного характеру і видає його, можуть бути ознаки ст. 366.

Внесення завідомо неправдивих відомостей

Це включення до **справжнього офіційного документа** інформації, яка:

- повністю;
- або частково

не відповідає дійсності.

ККС ВС у справі **№ 742/318/18** підтвердив кваліфікацію дій слідчого, який у постанові про закриття кримінального провадження зазначив неправдиві відомості про фактичні обставини розслідування. Верховний Суд підкреслив, що внесення неправдивих відомостей означає включення до офіційного документа інформації, яка повністю або частково не відповідає дійсності.

Інше підроблення офіційного документа

Це будь-яка інша умисна зміна справжнього офіційного документа, що перекручує його зміст.

Наприклад:

- зміна дати;
- суми;
- прізвища;
- реквізиту;
- додавання або вилучення тексту;
- заміна сторінки;
- інша зміна змісту документа.

Головне:

документ після втручання створює неправдиве уявлення про юридично значущий факт.

Хто саме фізично заповнив документ – не завжди вирішально

Це важлива позиція ККС ВС.

У практиці щодо акта приймання-передачі товару Верховний Суд зазначив:

не має визначального значення, хто саме технічно готував чи заповнював документ до його підписання.

Якщо службова особа:

- усвідомлює неправдивість відомостей;
- підписує документ;
- засвідчує його;
- надає йому юридичного значення,

вона може бути суб’єктом ст. 366.

Отже:

секретар надрукував неправдивий акт, а директор свідомо підписав і офіційно видав → відповідальність директора за ст. 366 можлива.

Суб'єкт

Суб'єкт ст. 366 – **службова особа**.

Застосовується загальне поняття службової особи зі ст. 18 КК.

Це можуть бути:

- службові особи органів державної влади;
- органів місцевого самоврядування;
- державних і комунальних підприємств;
- юридичних осіб приватного права,

якщо вони мають необхідні службові функції.

Стаття 366, на відміну від ст. 364 і 364-1, **не розділяє склади залежно від публічного або приватного характеру юридичної особи**.

Тому директор приватного товариства також може бути суб'єктом ст. 366, якщо він є службовою особою та підробляє офіційний документ у зв'язку зі своїми службовими функціями.

Працівник без службових функцій

Якщо документ підробила особа, яка:

- не є службовою;
- не має організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій,

ст. 366 як виконавцю їй не застосовується.

Потрібно перевіряти, зокрема, **ст. 358 КК**.

Суб'єктивна сторона

Частина 1 ст. 366 характеризується **прямим умислом**.

Особа повинна:

- усвідомлювати офіційний характер документа;
- усвідомлювати неправдивість внесеної інформації;
- бажати скласти, видати або підробити відповідний документ.

ККС ВС прямо зазначив:

службове підроблення потребує усвідомлення завідомої неправдивості інформації та бажання вчинити відповідну дію.

Помилка ≠ службове підроблення

Якщо службова особа внесла неправильну інформацію внаслідок:

- описки;
- технічної помилки;
- неуважності;
- неправильного розрахунку;
- добросовісної помилки щодо фактичних даних,

ознака **«завідомо»** може бути відсутня.

Тоді ч. 1 ст. 366 не застосовується.

Основна формула:

знав, що інформація неправдива → 366;

помилився, вважаючи інформацію правильною → не 366 лише за фактом помилки.

Мотив і мета

Для ч. 1 ст. 366:

- корисливий мотив;
- мета неправомірної вигоди;
- бажання заподіяти шкоду

не є обов'язковими ознаками.

Документ може підроблятися:

- заради власної вигоди;
- щоб допомогти іншій особі;
- щоб приховати службову помилку;
- щоб приховати інше кримінальне правопорушення.

Вирішальним залишається **умисне перекручення істини в офіційному документі**.

Момент закінчення ч. 1

Частина 1 ст. 366 має **формальний склад**.

Кримінальне правопорушення закінчене з моменту:

- складання;
- видачі;
- внесення завідомо неправдивих відомостей;
- іншого підроблення офіційного документа.

Для базового складу не потрібно, щоб:

- хтось реально використав документ;
- настала майнова шкода;
- одержано неправомірну вигоду;
- на підставі документа було прийнято остаточне рішення.

Частина 2 ст. 366 – тяжкі наслідки

Якщо службове підроблення спричинило **тяжкі наслідки**, застосовується ч. 2 ст. 366.

Оскільки це кваліфікований матеріальний склад, необхідно встановити:

підроблення → тяжкі наслідки → причинний зв'язок.

За приміткою до ст. 364 тяжкими наслідками для ст. 364–367 визнаються наслідки у розмірі **250 і більше НМДГ**.

Отже:

сам факт підроблення → ч. 1;

підроблення + тяжкі наслідки → ч. 2.

Ст. 366 ⇔ ст. 358

Це головне розмежування.

Обидві статті можуть стосуватися **підроблення офіційного документа**.

Головна різниця – **суб'єкт і службовий характер дії**.

Ознака	**Ст. 366**	**Ст. 358**
Предмет	офіційний документ	офіційний документ та інші спеціально передбачені предмети
Суб'єкт	**службова особа**	загальний або спеціально визначений суб'єкт
Зв'язок зі службою	**обов'язковий**	не обов'язковий
Основна дія	службове перекручення офіційного документа	загальне підроблення / використання підробленого документа
Мета використання	не завжди обов'язкова	для окремих форм прямо передбачена
Наслідки	ч. 1 не потребує	базові склади також формальні

Основна формула:

службова особа підробляє документ у межах використання службового статусу → 366;

звичайна особа підробляє документ → перевіряємо 358.

Ст. 366 ↔ використання підробленого документа за ст. 358

Стаття 366 охоплює:

- складання;
- видачу;
- внесення неправдивих відомостей;
- інше службове підроблення.

Якщо особа додатково **використовує вже підроблений документ**, необхідно оцінювати, чи:

- таке використання повністю охоплюється іншим складом;
- чи утворює самостійну форму за ч. 4 ст. 358.

У сучасній практиці можливе окреме застосування ст. 358 до використання завідомо підробленого документа, якщо відповідна дія має самостійне кримінально-правове значення. Наприклад, у 2026 р. ВАКС кваліфікував дії посадовця за ч. 4 ст. 358 поряд з іншими службовими та майновими кримінальними правопорушеннями.

Ст. 366 ↔ ст. 364 / 364-1

Службове підроблення дуже часто виступає **способом іншого службового кримінального правопорушення**.

Наприклад:

службова особа:

- вносить неправдиву інформацію до документа;
- і за допомогою цього документа реалізує службове зловживання.

За наявності самостійних ознак можливе застосування:

366 + 364 або **366 + 364-1.**

У судовій практиці зустрічається саме така кваліфікація, зокрема щодо внесення недостовірних відомостей до документів у межах зловживання повноваженнями службовою особою приватної юридичної особи.

Ст. 366 ⇔ ст. 191

Аналогічно підроблення може бути способом заволодіння чужим майном.

ККС ВС у практиці щодо працівника банку зазначав:

внесення неправдивих відомостей до офіційного документа як спосіб привласнення коштів додатково кваліфікується за ст. 366.

Тому:

підробив документ + за допомогою нього заволодів майном → 366 + відповідна частина 191, якщо склади самостійні.

Ст. 366 ⇔ ст. 366-2

Необхідно чітко розмежовувати:

ст. 366 – службове підроблення **офіційних документів загалом**;

ст. 366-2 – спеціальний склад **декларування недостовірної інформації** суб'єктом антикорупційного декларування.

Якщо неправдиві відомості містяться саме в декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передусім перевіряється **спеціальна ст. 366-2**.

Чи є ст. 366 корупційним кримінальним правопорушенням?

Ні, не сама по собі.

Попри розташування у розділі XVII КК, ст. 366 **не включена до переліку корупційних кримінальних правопорушень у примітці до ст. 45 КК**.

Це важлива тестова пастка:

службове кримінальне правопорушення ≠ автоматично корупційне.

Кваліфікаційний алгоритм

При фабулі з неправдивим документом потрібно встановити:

- **Чи є документ офіційним?**
  - створений/виданий компетентною особою;
  - має належну форму й реквізити;
  - посвідчує юридично значущий факт.
- **Хто вчинив підроблення?**
  - службова особа → перевіряємо 366;
  - неслужбова особа → 358 або інша спеціальна норма.
- **Яка форма?**
  - склав неправдивий документ;
  - видав;
  - вніс неправдиві відомості;
  - іншим способом підробив.
- **Чи знав суб'єкт, що інформація неправдива?**

- так → ознака «завідомості»;
- помилився → 366 не автоматично.

- **Хто технічно надрукував документ?**
  - не вирішально, якщо службова особа свідомо підписала, засвідчила та надала йому юридичного значення.
- **Чи настав тяжкий наслідок?**
  - ні → ч. 1;
  - 250+ НМДГ та причинний зв'язок → ч. 2.
- **Для чого використовувався документ?**
  - для службового зловживання → перевіряємо 364/364-1;
  - для заволодіння майном → 191;
  - самостійне використання підробленого документа → за обставинами перевіряємо 358.
- **Це антикорупційна декларація?**
  - перевіряємо спеціальну ст. 366-2.

Короткий підсумок

Службове підроблення – це умисне перекручення істини саме в офіційному документі службовою особою.

Частина 1 ст. 366 передбачає чотири основні форми:

складання неправдивого офіційного документа;

його видача;

внесення завідомо неправдивих відомостей;

інше підроблення офіційного документа.

Офіційний документ повинен мати **належного автора, компетенцію, форму, реквізити та юридично значущий зміст**. Саме такі критерії послідовно застосовує Верховний Суд.

ККС ВС у справі **№ 742/318/18** підтвердив, що умисне внесення слідчим неправдивих відомостей до постанови про закриття кримінального провадження становить службове підроблення; обов'язковою є **завідомість неправдивості та прямий умисел**.

Сучасна практика також підтверджує широкий підхід до поняття офіційного документа: ним можуть бути **акти приймання-передачі, табелі, рапорти, електронні службові записи та акти виконаних робіт**, якщо вони посвідчують юридично значущі факти.

Найкоротша формула для ЄДКІ:

службова особа + офіційний документ + завідома неправда → 366;

неслужбова особа + підроблення документа → перевіряємо 358;

підроблення як спосіб заволодіння майном → 366 + 191;

підроблення як спосіб службового зловживання → 366 + 364/364-1;

антикорупційна декларація → спеціальна 366-2.

Декларування недостовірної інформації та неподання декларації: ст. 366-2, 366-3 КК України

Нормативна основа: ст. 45, 366-2, 366-3 КК України; ст. 45–52 Закону України «Про запобігання корупції»; ст. 172-6 КУпАП.

Ці склади охороняють **встановлений законом механізм фінансового контролю щодо осіб, які виконують функції держави або місцевого самоврядування**.

Основна матриця:

декларацію подав, але умисно вказав істотно недостовірні відомості → ст. 366-2;

декларацію, яку був зобов'язаний подати, умисно не подав → ст. 366-3.

Обидва склади КК прямо відносить не до власне корупційних, а до **кримінальних правопорушень, пов'язаних із корупцією**.

Спеціальний суб'єкт

Суб'єкт ст. 366-2 і 366-3 – **суб'єкт декларування**, на якого Закон України «Про запобігання корупції» покладає обов'язок подавати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Тому перший етап кваліфікації:

чи була конкретна особа на момент виникнення обов'язку суб'єктом декларування і чи була вона зобов'язана подати саме цей вид декларації?

Якщо такого обов'язку не існувало, ст. 366-2 або 366-3 застосовувати не можна.

Стаття 366-2 КК – декларування недостовірної інформації

Стаття 366-2 передбачає відповідальність за **умисне внесення суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей до декларації**, якщо різниця між задекларованими і достовірними відомостями досягає встановленого кримінальним законом порогу.

У 2025 р. законодавець **підвищив пороги кримінальної відповідальності**:

- **ч. 1 – від 750 до 2500 прожиткових мінімумів для працездатних осіб**;
- **ч. 2 – понад 2500 прожиткових мінімумів для працездатних осіб**.

Ці пороги застосовуються до чинної редакції ст. 366-2.

Частина 1 ст. 366-2

Основна формула:

суб'єкт декларування + подав декларацію + умисно вніс завідомо неправдиві відомості + різниця 750–2500 ПМ = ч. 1 ст. 366-2.

Частина 2 ст. 366-2

Якщо різниця між зазначеними і достовірними відомостями становить **понад 2500 прожиткових мінімумів для працездатних осіб**, застосовується ч. 2 ст. 366-2.

Основна формула:

понад 2500 ПМ → ч. 2.

Важлива зміна 2025 року

Старі навчальні матеріали часто містять пороги:

500–2000 ПМ / понад 2000 ПМ.

Вони **вже застарілі**.

Законом України № 4496-IX від 17 червня 2025 р. ці значення змінено на:

750–2500 ПМ / понад 2500 ПМ.

Для ЄДКІ потрібно користуватися саме **чинними порогами**.

Що означає «недостовірні відомості»

Йдеться про інформацію, яка не відповідає дійсності щодо об'єктів, які особа зобов'язана декларувати, наприклад:

- нерухомого майна;
- транспортних засобів;
- доходів;
- грошових активів;
- корпоративних прав;
- фінансових зобов'язань;
- іншого майна та прав, передбачених Законом «Про запобігання корупції».

Недостовірність може полягати як у:

- зазначенні неправдивої вартості;
- неправдивих даних про об'єкт;
- так і в **умисному незазначенні об'єкта, який підлягав декларуванню**.

Розрахунок різниці

Для ст. 366-2 кримінально-правове значення має **сукупна вартісна різниця між достовірними і задекларованими відомостями**, якщо вона досягає передбаченого законом порогу.

Пороговий показник визначається через **прожитковий мінімум для працездатних осіб, установлений на дату подання декларації**. Такий підхід застосовується і в актуальній практиці щодо перевірки декларацій.

Адміністративна ↔ кримінальна відповідальність

Це важлива тестова межа.

Після змін 2025 року ст. 172-6 КУпАП охоплює декларування завідомо недостовірних відомостей, якщо вони відрізняються від достовірних на суму **від 150 до 750 прожиткових мінімумів для працездатних осіб**. Закон № 4496-IX одночасно підвищив адміністративний і кримінальний пороги.

Отже, спрощена матриця:

менше 150 ПМ → не ч. 4 ст. 172-6 і не ст. 366-2 лише за вартісним критерієм;

150–750 ПМ → адміністративна відповідальність;

750–2500 ПМ → ч. 1 ст. 366-2;

понад 2500 ПМ → ч. 2 ст. 366-2.

На точній межі необхідно орієнтуватися на формулювання чинних норм.

Завідомість і прямий умисел

Стаття 366-2 не встановлює об'єктивної відповідальності за будь-яку помилку в декларації.

Потрібно довести, що особа:

- **знала**, які відомості є достовірними;
- усвідомлювала, що вказує інші дані;
- бажала подати декларацію саме з такими неправдивими відомостями.

Отже:

помилка, описка, добросовісний неправильний розрахунок ≠ автоматично ст. 366-2.

Практика ККС ВС: справа № 676/4489/22

У постанові від **12 березня 2024 р.** ККС ВС залишив у силі засудження депутата районної ради за ч. 1 ст. 366-2.

Суд врахував, що особа:

- була ознайомлена з правилами декларування;
- частину об'єктів зазначила, а інші свідомо не вказала;
- перед підписанням декларації була попереджена про відповідальність;
- різниця була настільки значною, що її не можна було пояснити звичайною опискою чи арифметичною помилкою.

ККС ВС також зазначив: **сплата податків із певного доходу не звільняє від обов'язку задекларувати цей дохід**, а недостатні навички роботи з комп'ютером самі по собі не виключають прямого умислу.

Момент закінчення ст. 366-2

Склад закінчений із моменту **подання декларації**, яка містить завідомо недостовірні відомості у кримінально караному розмірі.

Не потрібно, щоб:

- НАЗК уже завершило повну перевірку;
- особа одержала будь-яку вигоду;
- державі заподіяно майнову шкоду.

Результати перевірки НАЗК мають доказове значення, але кримінально-правову оцінку ознак складу зрештою здійснює суд.

Стаття 366-3 КК – неподання декларації

Стаття 366-3 встановлює відповідальність за **умисне неподання суб'єктом декларування декларації**, передбаченої Законом України «Про запобігання корупції».

Основна формула:

є обов'язок подати декларацію + строк настав + особа знає про обов'язок + умисно не подає = ст. 366-3.

Об'єктивна сторона

Форма – **бездіяльність**.

Потрібно встановити:

- обов'язок подати конкретну декларацію;
- установлену законом форму та порядок;
- строк подання;
- реальну можливість виконати обов'язок;
- фактичне неподання.

Несвоєчасне подання ⇔ неподання

Не будь-яке пропущення строку автоматично утворює ст. 366-3.

Необхідно відрізняти:

несвоєчасне подання декларації без поважних причин → можливе адміністративне правопорушення за ст. 172-6 КУпАП;

умисна відмова фактично виконати обов'язок подати декларацію → ст. 366-3.

Вирішальним є **умисний характер остаточного невиконання обов'язку**, а не лише календарне прострочення.

Чи потрібне повідомлення НАЗК?

Це питання суттєво уточнене новітньою практикою.

Раніше в оглядах судової практики зустрічався підхід, за яким неподання пов'язувалося з невиконанням обов'язку подати декларацію також після повідомлення НАЗК.

Однак ККС ВС у постанові від **4 лютого 2025 р. у справі № 629/5254/21** сформулював актуальний висновок:

для притягнення особи до відповідальності за ст. 366-3 не вимагається попереднього письмового повідомлення НАЗК про факт неподання декларації.

Суд зазначив, що ст. 366-3 не ставить кримінальну відповідальність у залежність від такого повідомлення: НАЗК надсилає його вже **після того, як факт неподання відбувся**.

Це важлива сучасна позиція для ЄДКІ.

Форма декларації має значення

ОП ККС ВС у постанові від **4 грудня 2023 р. у справі № 991/5479/22** розглядала ситуацію, коли суддя через релігійні переконання подав декларацію **у паперовій формі**, а не в установленій електронній формі через систему НАЗК.

Суд дійшов висновку, що таке подання **не виключає прямого умислу на неподання декларації у передбаченій законом формі та порядку**.

Отже:

«я передав НАЗК паперовий документ» ≠ належне подання електронної декларації, якщо закон передбачає іншу форму.

Поважні причини

Для ст. 366-3 потрібно відрізняти **умисне неподання** від ситуації, коли особа об'єктивно не могла виконати обов'язок.

Наприклад, можуть оцінюватися:

- тяжка хвороба;
- об'єктивна технічна неможливість;
- інші обставини, що реально унеможливлювали подання.

Саме існування труднощів не виключає відповідальності автоматично – вони мають бути такими, що справді **позбавляли особу реальної можливості подати декларацію**.

Суб'єктивна сторона ст. 366-3

Вина – **прямий умисел**.

Потрібно встановити, що особа:

- знала про статус суб'єкта декларування;
- знала про обов'язок і строк подання;
- мала реальну можливість його виконати;

- **свідомо не подала декларацію**.

Тому:

забув через недбалість → не автоматично 366-3;

свідомо вирішив декларацію не подавати → 366-3.

Ст. 366-2 ↔ ст. 366-3

Ознака	**Ст. 366-2**	**Ст. 366-3**
Декларація	**подана**	**не подана**
Поведінка	дія	бездіяльність
Основна проблема	неправдивий зміст	відсутність декларації
Вартісний поріг	**обов'язковий**	немає
Умисел	прямий, завідомість	**прямий**
Повідомлення НАЗК	не є конструктивною ознакою	**попереднє повідомлення не потрібне**
Тип складу	формальний із кількісною ознакою предмета	формальний

Основна формула:

подав брехливу декларацію → 366-2;

умисно не подав її взагалі → 366-3.

Ст. 366-2 ↔ ст. 368-5

Це одна з найважливіших матриць підрозділу.

Ст. 366-2

Питання:

що особа зазначила в декларації?

Предмет доказування:

- достовірність декларованої інформації;
- розмір різниці;
- прямий умисел.

Ст. 368-5

Питання:

які активи особа набула і чи перевищують вони її законні доходи на кримінально караний розмір?

Тут центральним є **факт набуття необґрунтованих активів**, а не зміст декларації.

Тому:

не задекларував квартиру → перевіряємо 366-2;

набув квартиру, вартість якої не пояснюється законними доходами у розмірі, передбаченому 368-5 → перевіряємо незаконне збагачення.

Одне не виключає іншого: за відповідних фактичних обставин можуть бути самостійні склади.

Ст. 366-2 ⇔ ст. 366

Ст. 366 – загальне службове підроблення офіційного документа службовою особою.

Ст. 366-2 – спеціальний склад щодо **антикорупційної декларації суб'єкта декларування**.

Тому якщо неправдиві відомості внесені саме до декларації, передбаченої Законом «Про запобігання корупції», застосовується **спеціальна ст. 366-2**, а не ст. 366 лише через те, що декларація має офіційний характер.

Корупційне ⇔ пов'язане з корупцією

Відповідно до примітки до ст. 45 КК:

ст. 366-2 і 366-3 – кримінальні правопорушення, пов'язані з корупцією.

Вони **не включені до переліку власне корупційних кримінальних правопорушень**.

Це типова тестова пастка.

Кваліфікаційний алгоритм

При фабулі з декларацією потрібно встановити:

- **Чи є особа суб'єктом декларування?**
  - ні → 366-2/366-3 відсутні;
  - так → далі.
- **Чи існував обов'язок подати конкретну декларацію?**
  - так → далі.
- **Декларацію подано?**
  - так → перевіряємо 366-2;
  - ні → перевіряємо 366-3.
- **Якщо декларацію подано – чи є недостовірність?**
  - визначаємо різницю у вартості.
- **Який чинний поріг?**
  - 150–750 ПМ → адміністративна відповідальність;
  - 750–2500 ПМ → ч. 1 ст. 366-2;
  - понад 2500 ПМ → ч. 2.
- **Чи доведено завідомість?**
  - описка/добросовісна помилка → недостатньо;
  - свідоме приховування або перекручення → можлива 366-2.
- **Якщо декларацію не подано – чи був прямий умисел?**
  - проста несвоєчасність → не автоматично 366-3;
  - свідома відмова виконати обов'язок → 366-3.
- **Чи потрібне попереднє повідомлення НАЗК?**
  - **ні**, за актуальною позицією ККС ВС 2025 р.
- **Чи особа формально подала документ іншим способом?**
  - потрібно перевірити, чи відповідає це встановленій законом формі й порядку.
- **Чи є ознаки необґрунтованого набуття активів?**
  - додатково перевіряємо 368-5.

Короткий підсумок

Стаття 366-2 охоплює **умисне внесення завідомо недостовірних відомостей до антикорупційної декларації** у кримінально караному розмірі.

Після змін 2025 року чинні пороги:

750–2500 прожиткових мінімумів → ч. 1;

понад 2500 прожиткових мінімумів → ч. 2.

Старі пороги **500–2000 / понад 2000 ПМ** для сучасної кваліфікації використовувати не можна.

ККС ВС у справі **№ 676/4489/22 від 12 березня 2024 р.** підтвердив, що великий обсяг незадекларованого доходу, вибіркове декларування інших об'єктів, ознайомлення з правилами та попередження про відповідальність можуть у сукупності підтверджувати **прямий умисел**, а посилання на погані комп'ютерні навички чи сплату податків його не спростовують.

Стаття 366-3 охоплює **умисне неподання декларації**.

Актуальна позиція ККС ВС від **4 лютого 2025 р., справа № 629/5254/21**:

попереднє письмове повідомлення НАЗК про факт неподання декларації не є обов'язковою передумовою кримінальної відповідальності за ст. 366-3.

Головна матриця:

подав декларацію, але свідомо збрехав → 366-2;

умисно не подав → 366-3;

недостовірність 150–750 ПМ → КУпАП;

750+ ПМ → кримінальна відповідальність;

незаконно набув активи, що істотно перевищують законні доходи → окремо перевіряємо 368-5.

Найкоротша формула для ЄДКІ:

366-2 = «подав, але збрехав»;

366-3 = «мав подати, але умисно не подав»;

366-2/366-3 = пов'язані з корупцією, а не власне корупційні.

Службова недбалість: ст. 367 КК України

Нормативна основа: ст. 18, 367 КК України.

Стаття 367 КК передбачає відповідальність за **невиконання або неналежне виконання службовою особою своїх службових обов'язків через несумлінне ставлення до них**, якщо це завдало істотної шкоди, спричинило тяжкі наслідки або, за чинною редакцією, **загибель людини**.

Основна формула:

службова особа + конкретний службовий обов'язок + невиконання/неналежне виконання + несумлінне ставлення + причинний зв'язок + істотна шкода = ч. 1 ст. 367.

Те саме + тяжкі наслідки = ч. 2.

Діяння за ч. 1 + загибель людини = ч. 3.

Об'єкт

Основний безпосередній об'єкт – **належна діяльність державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, яка ґрунтується на належному виконанні службовими особами покладених на них обов'язків**.

Додатково можуть порушуватися:

- права і свободи громадян;
- державні чи громадські інтереси;
- інтереси юридичних осіб;
- майнові інтереси;
- життя та здоров'я людини.

Суб'єкт

Суб'єкт – **службова особа** у розумінні ст. 18 КК.

Ключове значення має не сама посада, а те, що на особу **юридично покладені конкретні службові обов'язки**, невиконання або неналежне виконання яких спричинило наслідки.

ККС ВС послідовно наголошує: відповідальність за ст. 367 можлива лише тоді, коли відповідна дія входила до службових обов'язків особи або обов'язок діяти був прямо включений до її повноважень законом, постановою, наказом, інструкцією чи іншим нормативним актом.

Отже:

«він був керівником» → недостатньо;

потрібно встановити конкретний обов'язок, який саме він мав виконати.

Об'єктивна сторона

Стаття 367 охоплює дві форми:

- **невиконання службових обов'язків**;
- **неналежне виконання службових обов'язків**.

Верховний Суд зазначає, що це може бути:

- одноразова бездіяльність;
- тривала бездіяльність;
- одна дія;
- низка дій, виконаних неналежно.

Невиконання службових обов'язків

Це **повна бездіяльність** там, де службова особа була зобов'язана діяти.

Наприклад:

- не організувала охорону;
- не здійснила обов'язкову перевірку;
- не видала передбачене законом розпорядження;
- не забезпечила контроль;
- не вжила обов'язкових заходів.

Неналежне виконання

Особа формально виконує обов'язок, але робить це:

- неповно;
- несвоєчасно;
- поверхово;
- з порушенням установленого порядку;

- без необхідної перевірки;
- без належного контролю.

Формула:

нічого не зробив → невиконання;

щось зробив, але не так, як був зобов'язаний → неналежне виконання.

Потрібен конкретний службовий обов'язок

Це одна з найважливіших вимог кваліфікації.

Обвинувачення повинно встановити:

- **який саме обов'язок** покладався на особу;
- яким нормативним або службовим актом він установлений;
- **що конкретно** особа повинна була зробити;
- у який спосіб і строк;
- що саме вона не зробила або зробила неналежно.

ККС ВС підкреслює, що сфера службової недбалості визначається **межами службової компетенції та колом повноважень** конкретної особи.

Особа повинна була і могла діяти належно

Недостатньо лише встановити юридичний обов'язок.

Необхідно також довести **реальну можливість його виконання**.

ККС ВС прямо вказує: відповідальність можлива, якщо службова особа була:

- **зобов'язана** діяти;
- і **мала реальну можливість** діяти належним чином.

Враховуються:

об'єктивні фактори:

- обсяг роботи;
- наявність часу;
- ресурси;
- поведінка інших працівників;
- організаційні умови;

суб'єктивні фактори:

- освіта;
- кваліфікація;
- досвід;
- професійні знання.

Отже:

обов'язок був, але реально виконати його було неможливо → склад ст. 367 може бути відсутній.

Несумлінне ставлення до службових обов'язків

Це обов'язкова ознака.

Йдеться про неналежне ставлення до вимог служби, яке проявляється у:

- неуважності;
- недбалості;
- неперевіренні очевидно важливих даних;
- відсутності належного контролю;
- легковажному ставленні до можливих наслідків.

Але сама констатація того, що рішення виявилося невдалим, **не доводить несумлінність**.

Суб'єктивна сторона

Службова недбалість традиційно характеризується **необережною формою вини щодо наслідків**.

Вона може проявлятися у:

Кримінальній протиправній самовпевненості

Особа:

- передбачає можливість шкоди;
- але **легковажно розраховує її відвернути**.

Кримінальній протиправній недбалості

Особа:

- не передбачає можливості наслідків;
- хоча **повинна була і могла їх передбачити**.

ККС ВС прямо застосовує обидві форми необережності до ст. 367.

Можлива змішана форма вини

Важливе уточнення практики ВС:

службова недбалість не завжди означає, що сама дія була повністю неусвідомленою.

Можлива ситуація, коли службова особа **умисно вчиняє певну дію або свідомо не виконує обов'язок**, але **необережно ставиться до наслідків**.

ККС ВС визнав можливість такої змішаної форми: умисел щодо діяння + необережність щодо наслідків.

Тому:

«він свідомо не перевірив документ» ≠ автоматично ст. 364.

Потрібно з'ясувати:

чи хотів він використати службове становище всупереч службі заради неправомірної вигоди,
чи лише несумлінно поставився до обов'язку перевірки.

Істотна шкода – ч. 1

Стаття 367 має **матеріальний склад**.

Для ч. 1 необхідна істотна шкода.

За приміткою до ст. 364 для ст. 367 істотною є шкода у **100 і більше НМДГ**.

Основна формула:

недбалість без істотної шкоди → закінченої ч. 1 ст. 367 немає.

У такому випадку можливі:

- дисциплінарна;
- адміністративна;
- цивільно-правова

відповідальність залежно від обставин.

Тяжкі наслідки – ч. 2

Частина 2 застосовується, якщо службова недбалість спричинила **тяжкі наслідки**.

Для ст. 367 кількісний критерій становить **250 і більше НМДГ**.

Отже:

100+ НМДГ → ч. 1;

250+ НМДГ → ч. 2.

Частина 3 – загибель людини

Чинна редакція ст. 367 містить окрему **ч. 3**, запроваджену змінами 2023 року:

діяння, передбачене ч. 1, якщо воно спричинило загибель людини.

Це важлива новела, якої **немає у старіших підручниках та конспектах**.

У 2026 р. судова практика вже фіксує кримінальні провадження, кваліфіковані саме за **ч. 3 ст. 367 як службова недбалість, що спричинила загибель людини**.

Основна матриця:

істотна шкода → ч. 1;

тяжкі наслідки → ч. 2;

загибель людини → спеціальна ч. 3.

Причинний зв'язок

Це одна з найскладніших ознак ст. 367.

Потрібно довести:

якби службова особа належним чином виконала обов'язок, відповідний наслідок не настав би або перебіг подій істотно змінився б.

Верховний Суд наголошує, що причинний зв'язок може існувати навіть тоді, коли безпосередній наслідок був заподіяний **діями інших осіб**.

У справі № 452/1490/15-к йшлося про неналежну організацію перевезення поштових коштів без належного захисту; листоноша загинув під час нападу третіх осіб. ККС ВС зазначив, що сам факт безпосереднього нападу іншими особами **не виключає причинного зв'язку** із службовою недбалістю, якщо належна організація безпеки входила до обов'язків посадової особи.

Складний причинний ланцюг

Актуальна практика ККС ВС також допускає встановлення причинності через **послідовний ланцюг управлінських дій і рішень**.

У постанові від **14 серпня 2025 р. у справі № 725/4784/22** Верховний Суд розглядав службову недбалість при виділенні бюджетної допомоги на житло та зазначив, що причинний зв'язок може встановлюватися через сукупність послідовних дій посадових осіб, якщо неналежно оформлені або перевірені документи створили необхідну передумову для незаконного виділення коштів.

Отже:

наявність проміжних управлінських рішень сама по собі не розриває причинний зв'язок.

Ст. 364 ↔ ст. 367

Це головне розмежування.

Стаття 364

Службова особа:

- **умисно** використовує владу або становище;
- діє **всупереч інтересам служби**;
- має спеціальну **мету одержання неправомірної вигоди**.

Стаття 367

Службова особа:

- не виконує або неналежно виконує обов'язок;
- діє через **несумлінне ставлення**;
- необережно ставиться до наслідків;
- **мета неправомірної вигоди не потрібна**.

Матриця 364 ↔ 367

Ознака	**Ст. 364**	**Ст. 367**
Поведінка	умисне використання повноважень	**невиконання / неналежне виконання**
Ставлення до служби	свідомо всупереч інтересам служби	**несумлінність**
Мета неправомірної вигоди	**обов'язкова**	відсутня
Вина щодо наслідків	у межах умисного зловживання	**необережність**
Істотна шкода	потрібна	**потрібна**
Загибель людини	спеціальної частини немає	**ч. 3 ст. 367**

Найкоротша формула:

«хотів використати посаду заради вигоди» → 364;

«повинен був перевірити, але несумлінно не перевірив» → 367.

Ст. 191 ↔ ст. 367

Ці склади теж принципово різні.

Ст. 191

Має місце:

- **умисне заволодіння чужим майном**;
- корислива спрямованість;
- використання службового становища може бути способом заволодіння.

Ст. 367

Службовець:

- не має умислу заволодіти майном;
- але через неналежне виконання обов'язків створює умови, за яких майно втрачається або ним заволодівають інші.

Наприклад:

директор свідомо перерахував гроші собі → 191;

директор не перевірив документи контрагента і через недбалість підприємство втратило кошти → за наявності всіх ознак 367.

Матриця 364 ↔ 191 ↔ 367

Ознака	**364**	**191**	**367**
Основна вина	умисел	**умисел**	**необережність щодо наслідків**
Мета	неправомірна вигода	**заволодіння майном**	спеціальної мети немає
Чуже майно	не обов'язково предмет	**обов'язковий предмет**	може бути об'єктом шкоди
Службова поведінка	зловживання	використання посади для заволодіння	**неналежне виконання обов'язків**
Типова фабула	незаконна пільга	викрав кошти	**не проконтролював – кошти втрачено**

Формула для тесту:

створив незаконну перевагу → 364;

заволодів чужим майном → 191;

допустив втрату через недбалість → 367.

Ст. 367 ↔ службове підроблення

Якщо службовець:

- **свідомо** вносить неправдиві відомості → перевіряємо **366**;
- вносить помилкові відомості через неуважність або неналежну перевірку і це спричиняє необхідні наслідки → можлива **367**.

Тобто:

завідомо неправдивий документ → 366;

необережна службова помилка з наслідками → 367.

Ст. 367 ↔ дисциплінарний проступок

Не кожна службова помилка є кримінальним правопорушенням.

Для ст. 367 потрібні:

- конкретний службовий обов'язок;
- можливість його належного виконання;

- несумлінне ставлення;
- передбачений законом наслідок;
- причинний зв'язок;
- відповідна форма вини.

Верховний Суд прямо вказує, що відсутність передбачених ст. 367 наслідків може свідчити лише про **дисциплінарний або інший некримінальний проступок**.

Чи є ст. 367 корупційним кримінальним правопорушенням?

Ні.

Стаття 367 не включена до переліку корупційних кримінальних правопорушень у примітці до ст. 45 КК.

І це логічно відповідає її конструкції:

службова недбалість не передбачає обов'язкової корупційної мети чи неправомірної вигоди.

Кваліфікаційний алгоритм

При фабулі про неналежне виконання службових обов'язків потрібно встановити:

- **Чи є особа службовою?**
  - ні → 367 не застосовується.
- **Який конкретний обов'язок вона мала?**
  - назвати норму, наказ, інструкцію, посадову функцію.
- **Чи входило це саме до її компетенції?**
  - ні → 367 немає.
- **Чи мала вона реальну можливість виконати обов'язок?**
  - ні → кримінальна недбалість може бути відсутня.
- **Що сталося?**
  - повністю не виконала → невиконання;
  - виконала неналежно → неналежне виконання.
- **Чому?**
  - несумлінність / необережність → 367;
  - умисне службове зловживання заради вигоди → перевіряємо 364.
- **Чи заволоділа майном?**
  - так → перевіряємо 191.
- **Які наслідки?**
  - 100+ НМДГ → ч. 1;
  - 250+ НМДГ → ч. 2;
  - загибель людини → **ч. 3**.
- **Чи існує причинний зв'язок?**
  - має бути встановлено, що неналежне виконання було юридично значущою причиною наслідку.

Короткий підсумок

Службова недбалість – це не просто службова помилка.

Для ст. 367 необхідні:

службова особа + конкретний службовий обов'язок + реальна можливість виконати його + невиконання/неналежне виконання через несумлінність + наслідок + причинний зв'язок.

ККС ВС підкреслює, що відповідальність можлива лише тоді, коли обов'язок **реально входив до компетенції особи і вона мала об'єктивну та суб'єктивну можливість його виконати**.

Чинна структура ст. 367:

істотна шкода – ч. 1;

тяжкі наслідки – ч. 2;

загибель людини – спеціальна ч. 3.

Особливо важливо не користуватися старими конспектами, де ст. 367 містить лише дві частини: **ч. 3 про загибель людини є чинною нормою після змін 2023 року**.

Головна матриця:

364 – умисно зловживає посадою заради неправомірної вигоди;

191 – умисно заволодіває чужим майном через посаду;

367 – несумлінно виконує службовий обов'язок і необережно спричиняє шкоду.

Найкоротша формула для ЄДКІ:

«хотів вигоди» → 364;

«хотів заволодіти майном» → 191;

«повинен був і міг зробити належно, але несумлінно не зробив» → 367.

Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою: ст. 368 КК України

Нормативна основа: ст. 18, 45, 368 КК України.

Стаття 368 КК охоплює **корупційну поведінку службової особи як одержувача неправомірної вигоди**.

Основна формула:

службова особа + неправомірна вигода для себе або третьої особи + в обмін на вчинення/невчинення дії з використанням влади чи службового становища = ст. 368.

Караними є вже альтернативні форми:

- **прийняття пропозиції**;
- **прийняття обіцянки**;
- **одержання неправомірної вигоди**;
- **прохання надати неправомірну вигоду**.

Тому фактична передача грошей **не є обов'язковою для закінченого складу у всіх випадках**.

Об'єкт

Основний безпосередній об'єкт – **належна, неупереджена та непідкупна діяльність державних органів, органів місцевого самоврядування та інших суб'єктів публічної службової діяльності**.

Підкуп порушує встановлений порядок реалізації службових повноважень, оскільки службова поведінка ставиться у залежність від приватної вигоди.

Суб'єкт

Суб'єкт ст. 368 – **службова особа** у розумінні ст. 18 та примітки до ст. 364 КК.

Це, зокрема, особа, яка:

- здійснює функції представника влади чи місцевого самоврядування;
- виконує організаційно-розпорядчі функції;
- виконує адміністративно-господарські функції;
- реалізує такі функції за спеціальним повноваженням.

Якщо неправомірну вигоду одержує:

службова особа юридичної особи приватного права → перевіряємо ст. 368-3;

особа, яка надає публічні послуги → ст. 368-4.

Отже, правильне встановлення **статусу одержувача** передує кваліфікації.

Член колегіального органу також може бути суб'єктом

ККС ВС у постанові від **23 квітня 2024 р. у справі № 726/776/17** зазначив: член колегіального органу може відповідати за ст. 368, навіть якщо остаточне рішення приймається **колегіально**, а не ним одноособово.

Не має вирішального значення і те, чи було фактично прийнято рішення, бажане для надавача вигоди. Важливо, що службова особа одержувала вигоду за використання своїх службових можливостей у межах компетенції колегіального органу.

Тому:

«я сам рішення не приймаю, лише голосую у комісії» ≠ автоматично відсутність ст. 368.

Предмет – неправомірна вигода

Неправомірною вигодою можуть бути:

- грошові кошти;
- майно;
- переваги;
- пільги;
- послуги;
- нематеріальні активи,

які без законних підстав пропонуються, обіцяються, надаються або одержуються безоплатно чи за заниженою ціною.

Тому:

неправомірна вигода ≠ лише гроші.

Наприклад, предметом можуть бути:

- автомобіль;
- безоплатний ремонт;
- оплата відпочинку;
- списання приватного боргу;

- майнова знижка;
- безкоштовне користування майном.

За що надається неправомірна вигода

Обов'язковий зв'язок:

вигода ↔ службова поведінка.

Службова особа просить, приймає або одержує вигоду **за вчинення чи невчинення будь-якої дії з використанням наданої їй влади або службового становища**:

- в інтересах того, хто надає вигоду;
- або в інтересах третьої особи.

Наприклад:

- видати дозвіл;
- не провести перевірку;
- прискорити процедуру;
- проголосувати певним чином;
- погодити документ;
- не притягнути до відповідальності.

Дія не обов'язково має бути незаконною сама по собі

Це важливе правило.

Неправомірна вигода може надаватися і за дію, яку службова особа **в принципі мала право вчинити**.

Наприклад:

службовець законно зобов'язаний видати документ, але вимагає оплату «за прискорення».

Стаття 368 охороняє не лише від продажу незаконних рішень, а від **продажу самої службової діяльності**.

Форми діяння

Прохання надати неправомірну вигоду

Це звернення службової особи до іншої особи з бажанням отримати неправомірну вигоду за певну службову поведінку.

Може бути виражене:

- усно;
- письмово;
- повідомленням;
- жестами;
- конклюдентними діями.

У практиці ВАКС прохання характеризується як звернення, спрямоване спонукати іншу особу до надання вигоди, **без погрози законним інтересам**, яка характерна для вимагання.

Наприклад:

«це питання можна вирішити за 20 000 грн» → може бути проханням.

Прийняття пропозиції

Пропозиція – повідомлення про готовність надати неправомірну вигоду.

Прийняття пропозиції означає, що службова особа **погоджується на саму можливість її надання**.

Не потрібно, щоб:

- було погоджено точний час;
- вигоду вже передано;
- службову дію вже виконано.

Прийняття обіцянки

Обіцянка є більш конкретизованою домовленістю про майбутнє надання неправомірної вигоди.

Службова особа приймає її, погоджуючись одержати вигоду у майбутньому в обмін на відповідну службову поведінку.

Отже:

пропозиція → готовність надати;

обіцянка → більш конкретна домовленість про майбутнє надання;

одержання → фактичне набуття вигоди.

Одержання неправомірної вигоди

Це фактичне прийняття службовою особою відповідного майнового чи немайнового блага:

- особисто;
- через посередника;
- для себе;
- для третьої особи.

Не обов'язково передавати гроші безпосередньо в руки службовцю.

Наприклад:

за його вказівкою гроші перераховані родичу або підконтрольній особі → за наявності інших ознак можливе ст. 368.

Момент закінчення

Стаття 368 має **формальний склад**.

Залежно від форми правопорушення закінчене з моменту:

- прохання надати вигоду;
- прийняття пропозиції;
- прийняття обіцянки;
- фактичного одержання вигоди.

Не потрібно, щоб службова особа:

- реально виконала обіцяну дію;
- досягла необхідного результату;
- забезпечила прийняття потрібного рішення.

ККС ВС прямо зазначив, що для ст. 368 **успішність досягнення бажаного для надавача результату не має вирішального значення**.

Суб'єктивна сторона

Вина – **прямий умисел**.

Службова особа усвідомлює:

- свій службовий статус;
- зв'язок вигоди зі службовою поведінкою;
- незаконність одержання вигоди;

і бажає її попросити, прийняти чи одержати.

Необережне «одержання неправомірної вигоди» неможливе.

Частина 1 ст. 368

Частина 1 – **базовий склад**, якщо відсутні кваліфікуючі ознаки частин 2–4.

Основна формула:

службова особа + прохання / прийняття пропозиції чи обіцянки / одержання неправомірної вигоди → ч. 1, якщо немає ознак тяжчої частини.

Частина 2 – значний розмір

Частина 2 застосовується, якщо предметом діяння є неправомірна вигода **у значному розмірі**.

Примітка до ст. 368 встановлює вартісні критерії:

значний розмір → понад 100 НМДГ;

великий розмір → понад 200 НМДГ;

особливо великий → понад 500 НМДГ.

Це спеціальні кримінально-правові НМДГ, тому для розрахунку конкретної суми необхідно враховувати правила податкового законодавства на момент вчинення діяння.

Частина 3 ст. 368

Частина 3 застосовується, якщо діяння:

- пов'язане з неправомірною вигодою **у великому розмірі**;
- вчинене службовою особою, яка займає **відповідальне становище**;
- вчинене **за попередньою змовою групою осіб**;
- вчинене **повторно**;
- поєднане з **вимаганням неправомірної вигоди**.

Наявності хоча б однієї з цих ознак достатньо для застосування ч. 3.

Службова особа, яка займає відповідальне становище

Примітка до ст. 368 відносить до цієї категорії, зокрема:

- державних службовців категорії **«Б»**;
- суддів;
- прокурорів;
- слідчих;
- дізнавачів;
- інших передбачених приміткою керівників і заступників керівників органів державної влади та місцевого самоврядування, крім осіб особливо відповідального становища.

Статус має бути **точно встановлений**, а не виведений лише з престижності чи високого рівня посади.

Вимагання неправомірної вигоди

Це найважливіша кваліфікуюча ознака ст. 368.

Вимагання передбачає **примусовий характер поведінки службової особи**, коли вона ставить особу перед необхідністю надати вигоду для захисту її **законних прав чи інтересів**.

Типовими є:

- погроза вчинити дії, які можуть завдати шкоди законним інтересам;
- погроза не вчинити дії, які службовець зобов'язаний вчинити;
- умисне створення таких умов, за яких особа змушена дати вигоду, щоб запобігти шкоді своїм законним правам.

Прохання ⇔ вимагання

Основна межа:

прохання → службовець хоче одержати вигоду, але не створює загрози законним інтересам;

вимагання → особа фактично змушена платити, щоб захистити законне право чи інтерес.

У практиці ВС ця межа має принципове значення.

Незаконний інтерес особи виключає вимагання

Якщо особа передає вигоду для того, щоб:

- уникнути законної відповідальності;
- обійти встановлену процедуру;
- отримати незаконну перевагу;
- домогтися неправомірного рішення,

її інтерес **не є законним**, а тому кваліфікуюча ознака вимагання, як правило, відсутня.

ККС ВС підкреслює: якщо надавач зацікавлений саме в **незаконній поведінці службової особи**, вимагання неправомірної вигоди виключається.

Приклад:

водій порушив ПДР і платить, щоб уникнути законного штрафу → навіть якщо поліцейський запропонував «вирішити питання», законний інтерес надавача у ненастанні відповідальності відсутній.

Приклад справжнього вимагання

ККС ВС у справі **№ 303/3590/20** визнав значущим те, що особа була змушена надати вигоду для забезпечення **нормальних умов праці**, тобто захисту законного інтересу. Саме примусовий характер службової поведінки дозволив говорити про вимагання.

Ще один типовий приклад: працівник СБУ вимагав щомісячну неправомірну вигоду за **невтручання у законну підприємницьку діяльність** товариства; ВС погодився з кваліфікацією за ч. 3 ст. 368.

Частина 4 ст. 368

Частина 4 передбачає:

- неправомірну вигоду **в особливо великому розмірі**;
- або вчинення діяння службовою особою, яка займає **особливо відповідальне становище**.

Основна формула:

понад 500 НМДГ → ч. 4;

особливо відповідальна службова особа → ч. 4 незалежно від того, що розмір сам по собі не досяг 500 НМДГ, за умови наявності базового складу.

Особливо відповідальне становище

До цієї категорії закон відносить найбільш високопоставлених публічних службових осіб, зокрема:

- Президента України;
- Прем'єр-міністра України;
- членів Кабінету Міністрів;
- народних депутатів України;
- керівників низки центральних державних органів;
- Генерального прокурора та його заступників;
- суддів Конституційного Суду і Верховного Суду;
- інших прямо перелічених у примітці осіб;
- державних службовців категорії **«А»** та інші визначені законом категорії.

Перелік має застосовуватися **без розширювального тлумачення**.

Повторність

Для ч. 3 повторність означає вчинення відповідного корупційного діяння повторно за правилами КК.

Водночас потрібно розрізняти повторність і **одержання однієї обумовленої вигоди частинами**.

Наприклад:

домовилися про 100 000 грн, які службовець одержує двома платежами по 50 000 грн.

Це може бути **одне продовжуване кримінальне правопорушення**, а не повторність, якщо всі платежі охоплювалися єдиним умислом на одержання однієї обумовленої вигоди.

Група осіб за попередньою змовою

Для цієї ознаки необхідна попередня домовленість **двох або більше співвиконавців**, які є належними суб'єктами відповідного складу і спільно реалізують одержання неправомірної вигоди.

Сам факт участі:

- посередника;
- кур'єра;
- пособника

ще не означає автоматично «групу осіб за попередньою змовою» саме як кваліфікуючу ознаку ч. 3.

Необхідно визначати **роль кожного співучасника**.

Ст. 368 ↔ ст. 369

Це базова двостороння матриця підкупу.

Стаття 368

Відповідальність **одержувача** – службової особи.

Карається:

- прохання;
- прийняття пропозиції;
- прийняття обіцянки;
- одержання вигоди.

Стаття 369

Відповідальність **надавача**.

Карається:

- пропозиція;
- обіцянка;
- надання неправомірної вигоди службовій особі.

Основна формула:

службовець бере / погоджується взяти → 368;

інша особа пропонує / обіцяє / дає → 369.

Ст. 368 ↔ ст. 364

Обидва склади можуть бути пов'язані з неправомірною вигодою, але механізм різний.

Ст. 368

вигода є предметом підкупу:

«я даю тобі – ти використовуєш посаду».

Ст. 364

вигода є метою службового зловживання:

службовець сам використовує владу або службове становище всупереч інтересам служби, щоб створити неправомірну вигоду для себе чи іншої особи.

Формула:

отримує плату за службову поведінку → 368;

сам зловживає повноваженнями, щоб створити незаконну вигоду → 364.

За наявності самостійних ознак обох складів можлива сукупність.

Ст. 368 ↔ ст. 369-2

Ця межа також принципова.

Ст. 368:

службова особа одержує вигоду за **використання власної влади або службового становища**.

Ст. 369-2:

особа одержує вигоду за **вплив на рішення іншої уповноваженої особи**.

Формула:

«заплати мені – я сам прийму/не прийму рішення» → 368

«заплати мені – я вплину на того, хто приймає рішення» → 369-2.

Посередник

Наявність посередника не змінює сутності підкупу.

Неправомірна вигода може передаватися:

- прямо службовій особі;
- через іншу особу;
- третій особі за вказівкою службовця.

Судова практика ВС також виходить із того, що надавач і посередник не обов'язково мають знати всі деталі подальшого розподілу коштів; для кваліфікації важливе усвідомлення корупційного призначення передачі.

Чи потрібно одночасно засудити і того, хто дає?

Ні.

Кримінальна відповідальність одержувача за ст. 368 не залежить від того, чи було одночасно вирішене питання про відповідальність надавача за ст. 369.

ВС прямо зазначав, що закон не забороняє притягнути одержувача неправомірної вигоди до відповідальності без одночасного притягнення заявника-надавача.

Чи є ст. 368 корупційним кримінальним правопорушенням?

Так.

Стаття 368 прямо входить до законодавчого переліку **корупційних кримінальних правопорушень** у примітці до ст. 45 КК.

Кваліфікаційний алгоритм

При фабулі про неправомірну вигоду потрібно встановити:

- **Хто отримує/просить вигоду?**
  - службова особа → перевіряємо 368;
  - службова особа приватної юрособи → 368-3;
  - особа, яка надає публічні послуги → 368-4.
- **За що надається вигода?**
  - за вчинення/невчинення дії з використанням влади чи службового становища → ознака 368.
- **Яка форма?**
  - попросив;
  - прийняв пропозицію;
  - прийняв обіцянку;
  - одержав.
- **Чи потрібно фактично отримати гроші?**
  - ні; прохання або прийняття пропозиції/обіцянки вже можуть становити закінчений склад.
- **Чи реально службовець виконав обіцяну дію?**

- для закінчення 368 не обов'язково.

- **Який розмір?**
  - базовий → ч. 1;
  - понад 100 НМДГ → значний, ч. 2;
  - понад 200 НМДГ → великий, ч. 3;
  - понад 500 НМДГ → особливо великий, ч. 4.
- **Який статус службової особи?**
  - відповідальне становище → ч. 3;
  - особливо відповідальне → ч. 4.
- **Чи є повторність або попередня змова групи?**
  - ч. 3.
- **Чи є вимагання?**
  - чи загрожує службовець **законним інтересам** особи;
  - якщо особа сама прагне незаконної переваги → ознака вимагання зазвичай відсутня.
- **Службовець бере за власне рішення чи за вплив на іншого?**
  - власні повноваження → 368;
  - вплив на іншу уповноважену особу → перевіряємо 369-2.

Короткий підсумок

Стаття 368 встановлює відповідальність **службової особи – одержувача неправомірної вигоди**.

Закінченими формами є:

прохання → прийняття пропозиції → прийняття обіцянки → одержання неправомірної вигоди.

Фактичне виконання обіцяного службового рішення не є необхідним. ККС ВС у справі **№ 726/776/17 від 23 квітня 2024 р.** підтвердив, що навіть член колегіального органу може бути суб'єктом ст. 368, а результат голосування не визначає закінченість підкупу.

Кваліфікація за розміром:

понад 100 НМДГ → значний → ч. 2;

понад 200 НМДГ → великий → ч. 3;

понад 500 НМДГ → особливо великий → ч. 4.

Частина 3 також охоплює:

відповідальне становище / групу за попередньою змовою / повторність / вимагання.

Головна межа вимагання:

загроза законному праву чи інтересу → можливе вимагання;

особа платить, щоб сама отримати незаконну перевагу або уникнути законної відповідальності → ознака вимагання, як правило, відсутня.

Найкоротша формула для ЄДКІ:

службовець попросив/погодився/одержав → 368;

надавач запропонував/пообіцяв/дав → 369;

службовець продає власне рішення → 368;

особа продає вплив на чуже рішення → 369-2;

примус до сплати заради захисту законного інтересу → вимагання, ч. 3.

Підкуп службової особи юридичної особи приватного права та особи, яка надає публічні послуги: ст. 368-3–368-4 КК України

Нормативна основа: ст. 45, 368-3, 368-4 КК України.

Статті 368-3 і 368-4 встановлюють відповідальність за **спеціальні різновиди підкупу**, які відрізняються від ст. 368 насамперед **статусом особи, якій надається або яка одержує неправомірну вигоду**.

Основна матриця:

службова особа публічного сектору одержує вигоду → ст. 368;

службова особа юридичної особи приватного права → ст. 368-3;

особа, яка надає публічні послуги → ст. 368-4.

При цьому ст. 368-3 і 368-4 побудовані симетрично:

ч. 1–2 – активний підкуп: відповідальність того, хто пропонує, обіцяє або надає вигоду;
ч. 3–4 – пасивний підкуп: відповідальність спеціального суб'єкта, який приймає пропозицію/обіцянку або одержує вигоду.

Стаття 368-3 КК – підкуп службової особи юридичної особи приватного права

Повна назва:

«Підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми».

Ця стаття стосується підкупу осіб, які виконують **організаційно-розпорядчі або адміністративно-господарські функції в юридичних особах приватного права**.

Спеціальний суб'єкт пасивного підкупу

У ч. 3–4 ст. 368-3 суб'єктом є:

службова особа юридичної особи приватного права незалежно від її організаційно-правової форми.

Типові приклади:

- директор приватного товариства;
- член виконавчого органу;
- керівник структурного підрозділу;
- інша особа з реальними організаційно-розпорядчими чи адміністративно-господарськими функціями.

Сам факт роботи в приватній компанії **недостатній**.

Частина 1 ст. 368-3 – активний підкуп

Частина 1 охоплює:

- **пропозицію**;
- **обіцянку** надати службовій особі приватної юридичної особи або третій особі неправомірну вигоду;

- **надання** такої вигоди;
- а також **прохання її надати**

за вчинення службовою особою дії або бездіяльності з використанням наданих їй повноважень:

- в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає вигоду;
- або в інтересах третьої особи.

Основна формула:

особа пропонує / обіцяє / надає вигоду службовцю приватної компанії за використання ним корпоративних повноважень → ч. 1 ст. 368-3.

Момент закінчення

Склад є **формальним**.

Для закінченого правопорушення достатньо вже:

- пропозиції;
- обіцянки;
- фактичного надання відповідної вигоди.

Не потрібно, щоб службова особа:

- прийняла гроші;
- реально вчинила домовлену дію;
- забезпечила бажаний результат.

Частина 2 ст. 368-3 – кваліфікований активний підкуп

Частина 2 застосовується, якщо дії за ч. 1 вчинені:

- **повторно**;
- **за попередньою змовою групою осіб**;
- **організованою групою**.

Отже:

активний підкуп без кваліфікуючих ознак → ч. 1;

повторність / група / організована група → ч. 2.

Частина 3 ст. 368-3 – пасивний підкуп

Частина 3 охоплює:

- **прийняття пропозиції**;
- **прийняття обіцянки**;
- **одержання неправомірної вигоди**

службовою особою юридичної особи приватного права для:

- себе;
- або третьої особи

за вчинення дії чи бездіяльності **з використанням наданих їй повноважень** в інтересах надавача або третьої особи.

Основна формула:

службовець приватної компанії погодився одержати або фактично одержав вигоду як «ціну» використання своїх повноважень → ч. 3 ст. 368-3.

Дія може бути законною за змістом

Як і за ст. 368, неправомірність полягає не обов'язково у тому, що службова дія сама по собі незаконна.

Караним є **продаж використання корпоративних повноважень за приватну вигоду**.

Наприклад:

директор приватної компанії має право укласти договір, але одержує від контрагента гроші за вибір саме цього контрагента.

За наявності інших ознак це може бути ч. 3 ст. 368-3.

Частина 4 ст. 368-3 – кваліфікований пасивний підкуп

Частина 4 охоплює дії, передбачені ч. 3, якщо вони:

- вчинені **повторно**;
- вчинені **за попередньою змовою групою осіб**;
- поєднані з **вимаганням неправомірної вигоди**.

Основна формула:

одержання / прийняття обіцянки → ч. 3;

те саме + повторність / група / вимагання → ч. 4.

На відміну від активної сторони, **організована група прямо не названа серед ознак ч. 4**.

Вимагання за ст. 368-3

Під вимаганням розуміється така поведінка спеціального суб'єкта, коли особа, що надає вигоду, фактично поставлена перед необхідністю її надати для:

- запобігання шкоді своїм **законним правам чи інтересам**;
- отримання того, на що вона має законне право;
- припинення протиправного тиску.

Тому застосовується та сама принципова логіка, що й для ст. 368:

просить винагороду → базовий пасивний підкуп;

змушує платити під загрозою шкоди законному інтересу → вимагання, ч. 4.

Стаття 368-4 КК – підкуп особи, яка надає публічні послуги

Повна назва:

«Підкуп особи, яка надає публічні послуги».

Від ст. 368-3 ця стаття відрізняється передусім **спеціальним професійним статусом одержувача вигоди**.

Суб'єкт пасивного підкупу за ст. 368-4

Частина 3 прямо називає, зокрема:

- **аудитора**;
- **нотаріуса**;
- **приватного виконавця**;
- **експерта**;
- **спеціаліста**;

- **оцінювача**;
- **третейського суддю**;
- іншу особу, яка провадить професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг;
- **незалежного посередника**;
- **арбітра під час розгляду колективних трудових спорів**.

Отже:

нотаріус ≠ службова особа приватної компанії;

для його підкупу застосовується спеціальна ст. 368-4.

Частина 1 ст. 368-4 – активний підкуп

Частина 1 охоплює:

- пропозицію;
- обіцянку;
- надання неправомірної вигоди

особі, яка надає публічні послуги, за вчинення нею:

- дії;
- або бездіяльності

з використанням наданих їй професійних повноважень в інтересах надавача або третьої особи.

Основна формула:

пропонує/дає нотаріусу, оцінювачу, приватному виконавцю тощо вигоду за професійне рішення → ч. 1 ст. 368-4.

Частина 2 ст. 368-4 – кваліфікований активний підкуп

Частина 2 застосовується, якщо активний підкуп вчинено:

- **повторно**;
- **за попередньою змовою групою осіб**;
- **організованою групою**.

Отже структура повністю відповідає ст. 368-3:

ч. 1 – базовий активний підкуп;

ч. 2 – повторність / група / організована група.

Частина 3 ст. 368-4 – пасивний підкуп

Караними є:

- **прийняття пропозиції**;
- **прийняття обіцянки**;
- **одержання неправомірної вигоди**

особою, яка надає публічні послуги:

- для себе;
- або третьої особи

за вчинення дій чи бездіяльність **з використанням наданих їй професійних повноважень**.

Наприклад:

оцінювач одержує гроші за свідомо бажане для замовника використання своїх професійних повноважень → перевіряємо ч. 3 ст. 368-4.

Частина 4 ст. 368-4 – кваліфікований пасивний підкуп

Частина 4 охоплює дії за ч. 3, якщо вони:

- вчинені **повторно**;
- **за попередньою змовою групою осіб**;
- поєднані з **вимаганням неправомірної вигоди**.

Отже:

пасивний підкуп → ч. 3;

повторність / група / вимагання → ч. 4.

Структура частин 368-3 і 368-4

Це дуже зручна тестова матриця:

Частина	Ст. 368-3	Ст. 368-4
ч. 1	базовий **активний підкуп** службовця приватної юрособи	базовий **активний підкуп** особи, яка надає публічні послуги
ч. 2	активний + повторність / група / організована група	те саме
ч. 3	базовий **пасивний підкуп**	базовий **пасивний підкуп**
ч. 4	пасивний + повторність / група / вимагання	те саме

Найважливіше:

частини 1–2 → карають того, хто дає;

частини 3–4 → карають того, хто бере.

Ст. 368 ↔ 368-3 ↔ 368-4

Це центральна матриця питання.

Ознака	Ст. 368	Ст. 368-3	Ст. 368-4
Одержувач	службова особа публічного сектору	**службова особа приватної юридичної особи**	**особа, яка надає публічні послуги**
Тип повноважень	владні / службові	корпоративні службові	професійні публічно значущі
Активна сторона	окрема ст. 369	**ч. 1–2 цієї ж статті**	**ч. 1–2 цієї ж статті**
Пасивна сторона	ст. 368	**ч. 3–4**	**ч. 3–4**
Вимагання	ч. 3 ст. 368	**ч. 4**	**ч. 4**

Отже:

державний службовець бере → 368;

директор приватного ТОВ бере → 368-3;

нотаріус бере → 368-4.

Ст. 368-3 ↔ ст. 368-4

Розмежування залежить **не від характеру вигоди**, а від статусу особи.

Ст. 368-3

Суб'єкт:

службова особа юридичної особи приватного права.

Її повноваження виникають із:

- корпоративної посади;
- організаційно-розпорядчих функцій;
- адміністративно-господарських функцій.

Ст. 368-4

Суб'єкт:

особа, яка здійснює спеціальну професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг.

Її повноваження походять із:

- професійного статусу;
- закону;
- спеціального допуску або повноваження.

Основна формула:

корпоративне управління → 368-3;

професійна публічно значуща функція → 368-4.

Ст. 364-1 ↔ ст. 368-3

Обидві статті стосуються службових осіб юридичних осіб приватного права.

Ст. 364-1:

службовець **зловживає своїми повноваженнями** всупереч інтересам юридичної особи з метою неправомірної вигоди і спричиняє істотну шкоду.

Ст. 368-3:

неправомірна вигода є **предметом підкупу**, тобто «платою» за певну поведінку службовця.

Отже:

сам створює незаконну перевагу через зловживання → 364-1;

отримує винагороду від іншої особи за службову поведінку → 368-3.

Ст. 365-2 ↔ ст. 368-4

Аналогічно:

ст. 365-2 – особа зловживає своїми професійними повноваженнями з метою неправомірної вигоди та спричиняє необхідну шкоду;

ст. 368-4 – вона приймає або одержує неправомірну вигоду **як винагороду за використання цих повноважень**.

Формула:

зловживає професійним повноваженням → 365-2;

«продає» професійне рішення → 368-4.

Активний ⇹ пасивний підкуп

Ці поняття особливо зручні для ст. 368-3 і 368-4.

Активний підкуп

Поведінка **надавача**:

- пропонує;
- обіцяє;
- надає неправомірну вигоду.

Кваліфікація:

ч. 1 або ч. 2.

Пасивний підкуп

Поведінка **спеціального одержувача**:

- приймає пропозицію;
- приймає обіцянку;
- одержує вигоду.

Кваліфікація:

ч. 3 або ч. 4.

Отже, слово **«активний» не означає, що саме ця сторона є більш суспільно небезпечною**; воно лише позначає сторону, яка ініціює або здійснює передачу вигоди.

Вимагання

Вимагання є кваліфікуючою ознакою **пасивного підкупу** за ч. 4 обох статей.

Основний критерій:

особа змушена надати неправомірну вигоду для захисту законного права чи інтересу від шкоди, якою загрожує спеціальний суб'єкт.

Як і для ст. 368:

якщо надавач сам прагне незаконної переваги, вимагання зазвичай відсутнє.

Повторність

Для ст. 368-3 і 368-4 повторність може кваліфікувати:

- активний підкуп → **ч. 2**;
- пасивний підкуп → **ч. 4**.

Необхідно відрізняти повторність від:

передачі однієї заздалегідь погодженої вигоди кількома частинами.

Якщо все охоплюється єдиним умислом і єдиною домовленістю, може йтися про **одне продовжуване кримінальне правопорушення**, а не повторність.

Групова форма

Для активної сторони:

ч. 2 → попередня змова групи осіб або організована група.

Для пасивної сторони:

ч. 4 → попередня змова групи осіб.

Тому структура кваліфікуючих ознак **не цілком симетрична**.

Корупційний характер

Обидві статті – **368-3 і 368-4 – прямо належать до корупційних кримінальних правопорушень** за приміткою до ст. 45 КК. Чинний КК зберігає їх у законодавчому переліку корупційних складів.

Кваліфікаційний алгоритм

При фабулі про підкуп насамперед потрібно встановити:

- **Хто є одержувачем?**
  - публічна службова особа → 368;
  - службова особа юридичної особи приватного права → 368-3;
  - особа, яка надає публічні послуги → 368-4.
- **Хто діє у фабулі?**
  - той, хто дає → ч. 1–2 ст. 368-3/368-4;
  - той, хто бере → ч. 3–4.
- **Яка конкретна форма?**
  - пропозиція;
  - обіцянка;
  - надання;
  - прийняття пропозиції;
  - прийняття обіцянки;
  - одержання.
- **За що надається вигода?**
  - за дію/бездіяльність із використанням наданих повноважень.
- **Активна сторона вчинила діяння повторно, групою або організованою групою?**
  - ч. 2.
- **Пасивна сторона діяла повторно, групою або вимагала вигоду?**
  - ч. 4.
- **Чи є вимагання?**
  - перевіряємо примус до надання вигоди заради захисту **законного** інтересу.
- **Чи особа сама зловживає повноваженнями, а не лише одержує за них винагороду?**
  - приватна юрособа → додатково перевіряємо 364-1;
  - публічні послуги → 365-2.

Короткий підсумок

Статті 368-3 і 368-4 побудовані за однаковою логікою:

ч. 1 – базовий активний підкуп;

ч. 2 – активний підкуп + повторність / група / організована група;

ч. 3 – базовий пасивний підкуп;

ч. 4 – пасивний підкуп + повторність / група / вимагання.

Головна різниця – **суб'єкт пасивної сторони**:

368-3 → службова особа юридичної особи приватного права;

368-4 → особа, яка надає публічні послуги.

Тому найкоротша матриця для ЄДКІ:

чиновник бере → 368;

директор приватної компанії бере → 368-3;

нотаріус / аудитор / оцінювач / приватний виконавець тощо бере → 368-4;

у 368-3 і 368-4 той, хто дає → ч. 1–2, той, хто бере → ч. 3–4.

Незаконне збагачення: ст. 368-5 КК України

Нормативна основа: ст. 45, 368-5 КК України; Закон України «Про запобігання корупції».

Стаття 368-5 КК встановлює відповідальність за **набуття особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, активів, вартість яких більше ніж на три тисячі прожиткових мінімумів для працездатних осіб перевищує її законні доходи**. Чинний поріг у **3000 ПМ** установлено Законом № 4496-IX від 17 червня 2025 р.

Основна формула:

спеціальний суб'єкт + набуття активів + їх вартість перевищує законні доходи більш ніж на 3000 ПМ = ст. 368-5.

Тут не потрібно доводити, що конкретний актив отриманий саме як хабар або внаслідок конкретного службового зловживання. Натомість сторона обвинувачення повинна довести **сам факт набуття активів, їх вартість, обсяг законних доходів та встановлену законом різницю між ними**.

Об'єкт

Основний безпосередній об'єкт – **встановлений порядок доброчесного здійснення публічних функцій та законність майнового стану осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування**.

Стаття спрямована на протидію ситуації, коли майновий стан публічного службовця істотно перевищує те, що може бути пояснене його законними доходами.

Суб'єкт

Суб'єкт – **спеціальний**.

Стаття 368-5 поширюється на осіб, зазначених у примітці до цієї статті з відсиланням до Закону України «Про запобігання корупції». Після змін 2025 року законодавець розширив коло таких осіб, доповнивши відсилання також до **підпункту «ґ» пункту 2 частини першої ст. 3** Закону «Про запобігання корупції».

Тобто це не будь-яка службова особа і не будь-який суб'єкт декларування.

Для кваліфікації потрібно перевірити:

чи входила особа саме до кола суб'єктів, визначених приміткою до ст. 368-5, на момент набуття активу.

Предмет – активи

Поняття активів у ст. 368-5 є **широким**.

До них належать, зокрема:

- грошові кошти;
- інше майно;
- майнові права;
- нематеріальні активи;
- зменшення фінансових зобов'язань;
- роботи чи послуги, що створюють для особи економічну вигоду.

Отже:

актив ≠ лише квартира, автомобіль або готівка.

Економічну цінність може мати й:

- прощення боргу;
- погашення за особу кредиту;
- безоплатне виконання дорогих робіт;
- передання майнового права.

Набуття активів

Для ст. 368-5 значення має не лише **формальна державна реєстрація майна на самого службовця**.

Набуття може охоплювати ситуації, коли:

- актив оформлений безпосередньо на особу;
- актив придбаний через іншу фізичну чи юридичну особу;
- службовець фактично контролює актив, хоча формально власником зазначена інша особа.

Водночас такий фактичний зв'язок має бути **доведений належними і допустимими доказами**, а не припускатися лише на підставі способу життя чи особистих зв'язків.

Основна формула:

формальний власник ≠ завжди фактичний набувач;

але фактичний контроль потрібно довести.

Законні доходи

Для кваліфікації потрібно визначити обсяг **законних доходів** особи.

Йдеться про доходи, отримані із джерел, які не заборонені законом і можуть бути юридично підтверджені.

До них можуть належати:

- заробітна плата;
- дохід від підприємницької діяльності;
- дохід від відчуження майна;
- дивіденди;

- проценти;
- спадщина;
- подарунки, якщо вони одержані законно;
- інші законні джерела.

Необхідно порівнювати:

вартість реально набутих активів ⇔ сукупність законних доходів, якими особа могла пояснити це набуття.

Порогова різниця

Після змін 2025 року кримінальна відповідальність настає, якщо:

вартість набутих активів перевищує законні доходи особи більш ніж на 3000 прожиткових мінімумів для працездатних осіб.

Це важлива актуалізація.

Старі навчальні матеріали можуть містити поріг:

6500 НМДГ.

Він **вже не чинний**.

Чинна формула:

різниця > 3000 ПМ → ст. 368-5.

Поріг обчислюється як різниця, а не вартість активу сама по собі

Це принципово.

Наприклад:

- службовець придбав майно на 15 млн грн;
- має підтверджені законні доходи на 10 млн грн.

Для кваліфікації враховується не вся вартість активу, а **необґрунтована різниця – 5 млн грн**.

Саме ця різниця порівнюється з кримінальним порогом.

Формула:

вартість активів – законні доходи = кримінально значуща різниця.

Що повинна довести сторона обвинувачення

Це одна з найважливіших сучасних позицій.

Стаття 368-5 **не перекладає обов'язок доказування на обвинуваченого**.

Сторона обвинувачення повинна довести:

- факт набуття конкретного активу;
- час набуття;
- зв'язок активу з обвинуваченим;
- його реальну вартість;
- обсяг законних доходів особи;
- перевищення активів над законними доходами більше ніж на 3000 ПМ.

Верховний Суд у 2026 р. окремо наголошував, що предметом доказування є **конкретна, кількісно визначена вартість активів**, а не абстрактна оцінка «розкішного способу життя».

Отже:

«живе занадто дорого» → недостатньо;

потрібно порахувати конкретні активи і конкретні законні доходи.

Суб'єктивна сторона

Незаконне збагачення є **умисним кримінальним правопорушенням**.

Особа усвідомлює:

- факт набуття активів;
- їх зв'язок із собою;
- відсутність достатнього законного доходу для такого набуття;

і бажає набути відповідні активи.

Необережне «незаконне збагачення» неможливе.

Момент закінчення

Кримінальне правопорушення закінчене з моменту **набуття активів**, коли встановлена законом різниця між їх вартістю і законними доходами перевищує кримінальний поріг.

Не потрібно:

- щоб актив був зазначений або не зазначений у декларації;
- щоб НАЗК завершило перевірку;
- щоб актив був надалі проданий;
- щоб особа отримала дохід від його використання.

Ст. 368-5 ⇹ ст. 366-2

Це одна з головних матриць підрозділу.

Стаття 366-2

Питання:

що особа зазначила у декларації?

Об'єктивна сторона:

умисне внесення завідомо недостовірних відомостей у кримінально значущому розмірі.

Стаття 368-5

Питання:

звідки взялися активи і чи відповідають вони законним доходам?

Об'єктивна сторона:

набуття активів, вартість яких більше ніж на 3000 ПМ перевищує законні доходи.

Основна формула:

приховав майно в декларації → 366-2;

набув майно, яке не пояснюється законними доходами у встановленому розмірі → 368-5.

Матриця 366-2 ⇔ 368-5

Ознака	**Ст. 366-2**	**Ст. 368-5**
Центральна поведінка	неправдиве **декларування**	**набуття активів**
Обов'язкова декларація	так	ні
Що порівнюється	задекларовані ⇔ достовірні відомості	**активи ⇔ законні доходи**
Чинний поріг	750–2500 ПМ / понад 2500 ПМ	**понад 3000 ПМ**
Суб'єкт	суб'єкт декларування	спеціальний суб'єкт ст. 368-5
Категорія	пов'язане з корупцією	**корупційне**

Одна й та сама ситуація може містити ознаки **обох складів**.

Наприклад:

особа набула квартиру за кошти, які не можуть бути пояснені законними доходами, а потім свідомо не зазначила її у декларації.

Тоді окремо оцінюються:

набуття активу → 368-5;

недостовірне декларування → 366-2.

Ст. 368-5 ⇔ ст. 368

Не слід ототожнювати незаконне збагачення з одержанням неправомірної вигоди.

Ст. 368

Потрібно довести:

- конкретну неправомірну вигоду;
- її надання службовій особі;
- зв'язок із конкретною службовою дією або бездіяльністю.

Ст. 368-5

Не потрібно доводити:

- хто конкретно передав актив;
- за яке саме службове рішення;
- конкретний факт підкупу.

Достатньо встановити передбачену законом **істотну невідповідність активів законним доходам** та інші ознаки складу.

Формула:

гроші за конкретне службове рішення → 368;

активи невідомого законного походження понад установлений поріг → 368-5.

Ст. 368-5 ⇔ ст. 364

Так само:

ст. 364 потребує конкретного **умисного використання влади або службового становища всупереч інтересам служби** з метою неправомірної вигоди та відповідної шкоди.

ст. 368-5 не потребує доведення конкретного службового зловживання.

Отже, походження активу не обов'язково має бути прямо пов'язане з уже доведеним епізодом за ст. 364.

Набуття активів через третю особу

Примітка до ст. 368-5 і сучасна практика дозволяють враховувати не лише активи, формально записані на службовця.

Можлива ситуація:

- квартира оформлена на близького знайомого;
- автомобілем постійно користується службовець;
- він фінансував придбання;
- здійснює фактичний контроль.

Тоді потрібно доводити, що **саме службовець фактично набув актив або визначає його долю**.

Сам факт:

- родинних зв'язків;
- спільного проживання;
- користування річчю

не є автоматично достатнім.

Час вчинення і дія закону в часі

Чинна ст. 368-5 введена Законом № 263-IX і набрала чинності **28 листопада 2019 р.**

Вона **не має зворотної дії** щодо набуття активів до цієї дати.

Попередня ст. 368-2 була визнана неконституційною рішенням Конституційного Суду України від 26 лютого 2019 р. № 1-р/2019.

Тому:

активи, набуті до 28.11.2019, не можна автоматично кваліфікувати за чинною ст. 368-5. Такий підхід відображений і в судовій практиці ВАКС.

Це важлива тестова пастка.

Незаконне збагачення ↔ цивільне визнання активів необґрунтованими

Не слід змішувати два різні механізми.

Ст. 368-5 КК

Це **кримінальна відповідальність** особи.

Необхідне:

- доведення всіх елементів складу;
- стандарт кримінального доказування;
- обвинувальний вирок.

Цивільний механізм

Законодавство окремо передбачає процедуру **визнання активів необґрунтованими та їх стягнення в дохід держави**.

Це інший правовий механізм і він не тотожний кримінальному переслідуванню за ст. 368-5. Верховний Суд прямо наголошує на необхідності розмежування кримінальної відповідальності та цивільної конфіскації необґрунтованих активів.

Чи є ст. 368-5 корупційним кримінальним правопорушенням?

Так.

Стаття 368-5 входить до групи кримінальних правопорушень, прямо віднесених приміткою до ст. 45 КК до **корупційних кримінальних правопорушень**.

Це відрізняє її від:

ст. 366-2 і 366-3, які є кримінальними правопорушеннями **пов'язаними з корупцією**.

Кваліфікаційний алгоритм

При фабулі про різке зростання майнового стану службовця потрібно встановити:

- **Чи є особа спеціальним суб'єктом ст. 368-5?**
  - перевіряємо примітку до статті та ст. 3 Закону «Про запобігання корупції».
- **Який конкретний актив набуто?**
  - гроші;
  - майно;
  - майнові права;
  - нематеріальні активи;
  - зменшення зобов'язань;
  - роботи/послуги з економічною цінністю.
- **Коли актив набуто?**
  - до 28.11.2019 → чинну 368-5 не застосовуємо;
  - після → далі.
- **Хто формальний власник?**
  - не вирішально;
  - перевіряємо фактичний контроль і зв'язок зі службовцем.
- **Яка реальна вартість активу?**
  - встановлюємо конкретно.
- **Які законні доходи особи?**
  - визначаємо їх обсяг.
- **Яка різниця?**
  - активи мінус законні доходи.
- **Чи перевищує вона 3000 ПМ?**
  - ні → ст. 368-5 немає;
  - так → можлива кримінальна відповідальність.
- **Чи потрібно службовцю самому доводити законність кожної гривні?**
  - ні;
  - обов'язок довести склад лежить на стороні обвинувачення.
- **Чи особа ще й приховала цей актив у декларації?**
  - додатково перевіряємо **366-2**.
- **Чи є доказ, що актив отримано саме як плату за конкретну службову дію?**
  - перевіряємо **368**.

Короткий підсумок

Стаття 368-5 КК карає **не «багатство чиновника» як таке**, а конкретно:

набуття спеціальним суб'єктом активів, вартість яких більше ніж на 3000 прожиткових мінімумів для працездатних осіб перевищує його законні доходи. Чинний поріг установлено Законом № 4496-IX у 2025 році.

Основна доказова формула:

конкретні активи + їх конкретна вартість – законні доходи > 3000 ПМ.

Верховний Суд у 2026 р. наголосив, що **саме обвинувачення має довести факт набуття активів, їх вартість, законні доходи та відповідну різницю**; неприпустимо переносити на обвинуваченого обов'язок доводити свою невинуватість.

Головна матриця:

366-2 → збрехав у декларації;

368-5 → набув активи, які більш ніж на 3000 ПМ перевищують законні доходи;

368 → одержав конкретну неправомірну вигоду за конкретну службову поведінку.

Найкоротша формула для ЄДКІ:

декларація → 366-2;

необґрунтоване набуття активів → 368-5;

«хабар за рішення» → 368.

Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі та зловживання впливом: ст. 369 і 369-2 КК України

Нормативна основа: ст. 18, 45, 368, 369, 369-2 КК України; Закон України «Про запобігання корупції».

Ці статті охоплюють дві різні моделі корупційної поведінки:

ст. 369 – неправомірна вигода пропонується, обіцяється або надається самій службовій особі за використання нею власної влади чи службового становища;

ст. 369-2 – неправомірна вигода надається не за власне рішення одержувача, а за його реальний або заявлений вплив на рішення іншої уповноваженої особи.

Головна формула:

«заплачу тобі, щоб ти сам прийняв потрібне рішення» → ст. 369;

«заплачу тобі, щоб ти вплинув на того, хто приймає рішення» → ст. 369-2.

Стаття 369 КК – пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі

Стаття 369 встановлює відповідальність **активної сторони підкупу** – особи, яка пропонує, обіцяє або надає неправомірну вигоду службовій особі.

Частина 1 охоплює:

- **пропозицію** службовій особі надати неправомірну вигоду їй або третій особі;
- **обіцянку** такого надання;
- **фактичне надання** неправомірної вигоди

за вчинення або невчинення службовою особою в інтересах надавача або третьої особи будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища.

Основна формула:

надавач → ст. 369;

службова особа-одержувач → ст. 368.

Об'єкт

Основний безпосередній об'єкт – **непідкупність та законність здійснення службових повноважень**.

Стаття 369 криміналізує поведінку особи, яка намагається поставити службову діяльність у залежність від приватної неправомірної вигоди.

Суб'єкт

Суб'єкт ст. 369 – **загальний**:

- фізична;
- осудна особа;
- яка досягла **16 років**.

Не обов'язково, щоб надавач сам був службовою особою.

Адресат неправомірної вигоди

Адресатом є **службова особа**, яка повинна використати:

- надану їй владу;
- або службове становище.

Неправомірна вигода може призначатися:

- самій службовій особі;
- або **третій особі**.

Пропозиція

Пропозиція – повідомлення службовій особі про **готовність надати неправомірну вигоду**.

Вона може бути висловлена:

- усно;
- письмово;
- через електронне повідомлення;
- через посередника;
- іншими зрозумілими діями.

Не обов'язково одразу називати абсолютно точну суму.

ККС ВС у практиці щодо ст. 369 зазначав, що пропозиція може визначати неправомірну вигоду через:

- частку прибутку;
- процент доходу;
- частку майна;
- інші параметри,

якщо вони дозволяють установити предмет і розмір вигоди після виконання відповідних умов.

Отже:

«дам 10 000 грн» → пропозиція;

«отримаєш 10 % прибутку від цієї операції» → також може бути достатньо конкретною пропозицією.

Обіцянка

Обіцянка – більш конкретизована домовленість про **майбутнє надання неправомірної вигоди**.

У порівнянні з пропозицією вона зазвичай означає, що сторони вже погодили:

- сам факт майбутньої передачі;
- її предмет;
- або спосіб його визначення.

Надання неправомірної вигоди

Це фактична передача:

- грошей;
- майна;
- майнової переваги;
- послуги;
- іншого незаконного блага

службовій або третій особі.

Передача може здійснюватися:

- безпосередньо;
- через посередника;
- шляхом переказу;
- оплатою витрат;
- переданням майна третій особі за домовленістю.

За яку поведінку надається вигода

Обов'язковим є зв'язок:

неправомірна вигода ⇿ використання службовою особою влади чи службового становища.

Дія службової особи може полягати, наприклад, у тому, щоб:

- видати дозвіл;
- закрити провадження;
- не провести перевірку;
- повернути вилучене майно;
- проголосувати;
- підписати документ;
- не вчинити передбачену законом дію.

При цьому сама очікувана дія не обов'язково має бути незаконною – кримінально караним є **підкуп службового рішення як такого**.

Момент закінчення

Стаття 369 має **формальний склад**.

Правопорушення закінчене вже з моменту:

- висловлення пропозиції;
- висловлення обіцянки;
- або фактичного надання вигоди.

Не потрібно, щоб:

- службова особа прийняла пропозицію;
- реально отримала гроші;
- виконала обіцяну дію;
- було досягнуто потрібного результату.

Суб'єктивна сторона

Вина – **прямий умисел**.

Надавач усвідомлює, що:

- звертається до службової особи;
- пропонує, обіцяє чи надає їй неправомірну вигоду;
- робить це за використання нею службових можливостей,

і бажає відповідної поведінки.

Кваліфікація за частинами ст. 369

Частина 1

Базовий склад:

пропозиція / обіцянка / надання неправомірної вигоди службовій особі.

Частина 2

Діяння за ч. 1, вчинене **повторно**.

Отже:

повторний підкуп → ч. 2 ст. 369.

Частина 3

Діяння за ч. 1 або 2, якщо:

- неправомірна вигода пропонується, обіцяється або надається **службовій особі, яка займає відповідальне становище**;
- або діяння вчинене **за попередньою змовою групою осіб**.

Важлива позиція ККС ВС:

для кваліфікації за ознакою відповідального становища надавач повинен **усвідомлювати відповідний статус адресата та значення можливостей його посади**.

Тому:

особа фактично дала гроші слідчому, але не усвідомлювала ознаки його відповідального становища → сама наявність відповідної посади ще не автоматично утворює ч. 3.

Частина 4

Діяння за ч. 1–3, якщо:

- неправомірна вигода пропонується, обіцяється або надається **службовій особі, яка займає особливо відповідальне становище**;
- або діяння вчинене **організованою групою осіб чи її учасником**.

Отже структура:

ч. 1 – базовий склад;

ч. 2 – повторність;

ч. 3 – відповідальне становище / попередня змова групи;

ч. 4 – особливо відповідальне становище / організована група.

На відміну від ст. 368, **ст. 369 не диференціює частини за розміром неправомірної вигоди**.

Це важлива тестова відмінність.

Ст. 368 ↔ ст. 369

Це дві сторони одного підкупу.

Ознака	**Ст. 368**	**Ст. 369**
Хто відповідає	**службова особа**	**надавач**
Поведінка	просить / приймає пропозицію чи обіцянку / одержує	**пропонує / обіцяє / надає**
Вигода	одержується	**передається**
Суб'єкт	спеціальний	**загальний**
Розмір впливає на частину	**так**	**ні**
Відповідальне становище	ч. 3 ст. 368	**ч. 3 ст. 369**
Особливо відповідальне становище	ч. 4	**ч. 4**

Основна формула:

«бере» → 368;

«дає» → 369.

Стаття 369-2 КК – зловживання впливом

Стаття 369-2 криміналізує так звану **торгівлю впливом**.

Її центральна ознака:

особа не обов'язково сама має повноваження прийняти потрібне рішення, але пропонує, обіцяє або погоджується **вплинути на іншу особу, уповноважену на виконання функцій держави або місцевого самоврядування**.

Основна формула:

не «купуємо рішення», а «купуємо вплив на того, хто приймає рішення».

Частина 1 ст. 369-2 – активна сторона

Караються:

- **пропозиція**;
- **обіцянка**;
- **надання неправомірної вигоди**

особі, яка пропонує, обіцяє або погоджується за таку вигоду чи за надання її третій особі **вплинути на прийняття рішення уповноваженою особою**.

Наприклад:

особа передає гроші знайомому чиновника, який обіцяє «домовитися» з чиновником про потрібне рішення.

Той, хто дає гроші за вплив → ч. 1 ст. 369-2.

Частина 2 ст. 369-2 – пасивна сторона

Частина 2 охоплює:

- **прийняття пропозиції**;
- **прийняття обіцянки**;
- **одержання неправомірної вигоди**

для себе або третьої особи **за вплив на прийняття рішення** уповноваженою особою;

а також:

- **пропозицію**;
- **обіцянку здійснити такий вплив** за надання неправомірної вигоди.

Отже:

ч. 1 → платить за вплив;

ч. 2 → продає вплив.

Частина 3 ст. 369-2 – вимагання

Частина 3 – це:

прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди за вплив, поєднане з вимаганням такої вигоди.

Тому:

базовий продаж впливу → ч. 2;

продаж впливу + вимагання → ч. 3.

Вимагання при торгівлі впливом

ККС ВС наголошує, що потрібно встановити:

- погрозу вчинити або не вчинити дії, які можуть реально зашкодити **законним правам чи інтересам** особи;
- або створення таких умов, за яких вона змушена надати вигоду, щоб уникнути такої шкоди.

Отже логіка така сама, як при вимаганні неправомірної вигоди за ст. 368:

захист законного інтересу під примусом → можливе вимагання;

бажання отримати незаконну перевагу → ознака вимагання не виникає автоматично.

Хто може «продавати вплив»

Це важливе питання.

ККС ВС у 2021 р. сформулював позицію, що суб'єктом ч. 2 ст. 369-2 може бути **будь-яка фізична осудна особа відповідного віку**, яка, за сприйняттям надавача, здатна здійснити реальний вплив на особу, уповноважену на виконання функцій держави чи місцевого самоврядування.

Тому це може бути:

- інша службова особа;
- колега;
- родич;
- знайомий;
- радник;
- посередник;
- інша особа, яка має або заявляє про відповідні можливості впливу.

Не потрібно, щоб «торговець впливом» сам був уповноважений приймати відповідне рішення.

Реальний ↔ уявний вплив

Для конструкції ст. 369-2 центральним є те, що особа:

- пропонує;
- обіцяє;
- погоджується

вплинути на уповноваженого суб'єкта.

Тому для закінченості складу не потрібно, щоб:

- вплив реально був здійснений;
- уповноважена особа взагалі погодилася;
- потрібне рішення було прийняте.

Якщо особа прийняла вигоду саме **за обіцянку впливу**, склад може бути закінченим уже на цій стадії.

На кого має здійснюватися вплив

Стаття 369-2 стосується впливу на рішення **особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування**.

Примітка до ст. 369-2 відсилає до відповідних категорій Закону України «Про запобігання корупції» та до службових осіб, визначених ч. 4 ст. 18 КК.

Тобто вплив на рішення звичайного директора приватної компанії **сам по собі не утворює ст. 369-2**, якщо він не належить до визначеного законом кола уповноважених осіб.

Ст. 368 ↔ ст. 369-2

Це одна з найважливіших матриць.

Стаття 368

Службова особа продає **власне службове рішення**.

Наприклад:

«Дай мені 20 000 грн, і я сам підпишу дозвіл».

Стаття 369-2

Особа продає **вплив на чуже рішення**.

Наприклад:

«Дай мені 20 000 грн, і я домовлюся з начальником, щоб він підписав дозвіл».

Матриця 368 ⇔ 369-2

Ознака	**Ст. 368**	**Ст. 369-2**
Хто приймає потрібне рішення	**сам одержувач вигоди**	**інша уповноважена особа**
За що платять	за використання власної влади/посади	**за вплив на іншу особу**
Одержувач	службова особа	може бути **будь-яка належна особа**
Реальне виконання обіцянки	не потрібне	**також не потрібне**
Вимагання	ч. 3 ст. 368	**ч. 3 ст. 369-2**

Найкоротша межа:

власне рішення → 368;

чуже рішення через вплив → 369-2.

Ст. 369 ⇔ ст. 369-2

Тут потрібно дивитися **кому і за що дають вигоду**.

Ст. 369

Вигода надається **самій службовій особі**, яка повинна використати свою владу або службове становище.

Ст. 369-2

Вигода надається **посереднику впливу**, який повинен вплинути на іншу уповноважену особу.

Основна формула:

даю тому, хто приймає рішення → 369;

даю тому, хто «домовиться» з тим, хто приймає рішення → 369-2.

Посередництво ⇔ торгівля впливом

Не кожен посередник автоматично відповідає за ст. 369-2.

Якщо особа лише:

- передає гроші від надавача службовій особі;
- не продає власного впливу;
- не одержує вигоду саме за вплив,

вона може бути **співучасником підкупу за ст. 368/369**, а не суб'єктом торгівлі впливом.

Стаття 369-2 виникає тоді, коли предмет домовленості:

«заплати мені саме за те, що я вплину на іншу уповноважену особу».

Приклад розмежування

А передає Б 10 000 доларів, а Б лише фізично відносить їх судді В → посередництво у підкупі; перевіряємо співучасть у 369/368.

А платить Б 10 000 доларів самому Б за те, що Б використає свої зв'язки і переконає суддю В прийняти потрібне рішення → 369-2.

Статус посадовця при ст. 369

Для ч. 3 і 4 ст. 369 важливо не тільки те, що адресат об'єктивно займає відповідальне або особливо відповідальне становище.

Надавач має **усвідомлювати відповідний статус і значення службових можливостей адресата**.

ККС ВС підтвердив це у справах щодо підкупу слідчих та інших посадовців: для інкримінування ч. 3 необхідно встановити усвідомлення надавачем того, що він підкуповує саме особу, яка займає відповідальне становище.

Конкретна службова особа не завжди має бути встановлена

Актуальна практика ККС ВС виходить із того, що для базової ст. 369 може бути достатньо встановлення, що винний усвідомлював спрямованість неправомірної вигоди **службовій особі певної категорії для використання службового становища**.

Невстановлення прізвища конкретної службової особи саме по собі не завжди виключає склад, якщо інші ознаки доведені.

Але для кваліфікованого складу за ознакою **відповідального або особливо відповідального становища** відповідний статус адресата та усвідомлення його винним повинні бути доведені.

Чи є ст. 369 і 369-2 корупційними?

Так.

Обидві статті прямо входять до законодавчого переліку **корупційних кримінальних правопорушень** у примітці до ст. 45 КК.

Кваліфікаційний алгоритм

При фабулі про передачу неправомірної вигоди спочатку потрібно встановити:

- **Кому фактично адресована вигода?**
  - службовій особі, яка сама прийме рішення → 369;
  - особі, яка обіцяє вплинути на іншу уповноважену особу → 369-2.
- **За що саме платять?**
  - за власну службову дію адресата → 369;
  - за вплив на чуже рішення → 369-2.
- **Яка форма за ст. 369?**
  - пропозиція;
  - обіцянка;
  - надання.
- **Чи вчинено повторно?**
  - ч. 2 ст. 369.
- **Кому пропонували/давали?**

    - відповідальній службовій особі → ч. 3;
    - особливо відповідальній → ч. 4.
- **Чи діяла група?**
    - попередня змова → ч. 3;
    - організована група → ч. 4.
- **Чи потрібно враховувати розмір вигоди для частини ст. 369?**
    - **ні**.

Для ст. 369-2:

- **хто дає за вплив → ч. 1;**
- **хто продає вплив → ч. 2;**
- **хто продає вплив із вимаганням → ч. 3.**
- **Чи реально вплинули на уповноважену особу?**
    - для закінченості не обов'язково.
- **Чи це лише технічний посередник?**
    - тоді перевіряємо співучасть у 368/369, а не автоматично 369-2.

Короткий підсумок

Стаття 369 – це активний підкуп службової особи:

ч. 1 – базова пропозиція / обіцянка / надання;

ч. 2 – повторність;

ч. 3 – відповідальне становище адресата або попередня змова групи;

ч. 4 – особливо відповідальне становище або організована група.

Розмір неправомірної вигоди, на відміну від ст. 368, **не визначає частину ст. 369**.

Стаття 369-2 побудована інакше:

ч. 1 – дає вигоду за вплив;

ч. 2 – приймає/одержує вигоду або пропонує здійснити вплив;

ч. 3 – те саме з вимаганням.

Головна матриця:

службова особа продає власне рішення → 368;

особа дає їй за це вигоду → 369;

особа продає вплив на чуже рішення → 369-2;

особа платить за такий вплив → ч. 1 ст. 369-2.

Найкоротша формула для ЄДКІ:

сам вирішує → 368/369;

«домовиться з тим, хто вирішує» → 369-2.

Протиправний вплив на результати офіційних спортивних змагань та провокація підкупу: ст. 369-3 і 370 КК України

Нормативна основа: ст. 369-3, 370 КК України; Закон України «Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань»; ч. 3 ст. 271 КПК України. Чинна редакція КК України – від **18 вересня 2026 р.**

Ці статті охоплюють дві принципово різні ситуації:

ст. 369-3 – корупційне маніпулювання результатом офіційного спортивного змагання або одержання вигоди від ставки, пов'язаної з таким маніпулюванням;

ст. 370 – службова особа сама підбурює іншу особу до підкупу, щоб потім її викрити.

Стаття 369-3 КК – протиправний вплив на результати офіційних спортивних змагань

Частина 1 передбачає відповідальність за **вплив на результати офіційних спортивних змагань** шляхом:

- підкупу;
- примушування;
- підбурювання;
- вступу у змову щодо результатів офіційного спортивного змагання,

якщо такі дії вчиняються **з метою одержання неправомірної вигоди для себе чи третьої особи**, або якщо внаслідок них особа фактично одержує таку неправомірну вигоду.

Основна формула:

офіційне спортивне змагання + маніпулятивний вплив на результат + підкуп/примус/підбурювання/змова + корислива спрямованість = ч. 1 ст. 369-3.

Об'єкт

Основний безпосередній об'єкт – **чесність, об'єктивність та непідкупність офіційних спортивних змагань і достовірність їх результатів**.

Додатково охороняються:

- економічні інтереси учасників;
- інтереси організаторів;
- інтереси глядачів;
- належне функціонування ринку ставок.

Що таке офіційне спортивне змагання

Кримінальна відповідальність стосується саме **офіційних** спортивних змагань.

Закон України «Про фізичну культуру і спорт» відносить до офіційних спортивні змагання і заходи, включені до відповідних **календарних планів**, зокрема Єдиного календарного плану фізкультурно-оздоровчих, спортивних заходів та спортивних змагань України або відповідних місцевих календарних планів.

Тому:

товариська гра між друзями, яка не має статусу офіційного змагання → ст. 369-3 не застосовується лише через домовленість про її результат.

Форми впливу за ч. 1 ст. 369-3

Підкуп

Це надання або обіцянка певної вигоди учаснику спортивного процесу за потрібну поведінку, наприклад:

- спортсмену – за навмисну поразку;
- судді – за упереджене суддівство;

- тренеру – за вплив на склад чи тактику;
- іншій відповідній особі – за сприяння маніпулюванню результатом.

Примушування

Примушування означає **тиск на волю іншої особи**, щоб змусити її вплинути на хід або результат змагання.

Може включати:

- погрози;
- психологічний тиск;
- інші форми примусу.

Підбурювання

Підбурювання – це схиляння особи до поведінки, спрямованої на маніпулювання результатом.

Наприклад:

переконати спортсмена навмисно програти матч заради майбутнього прибутку від ставок.

Вступ у змову

Йдеться про **домовленість між відповідними особами щодо наперед визначеного або маніпульованого результату офіційного спортивного змагання**.

Наприклад:

- домовленість про рахунок;
- домовленість про окрему подію матчу;
- погодження навмисної поразки;
- інша домовленість про спотворення природного перебігу змагання.

Спеціальна мета або фактичне одержання вигоди

Частина 1 побудована альтернативно.

Достатньо:

або мети одержання неправомірної вигоди для себе чи третьої особи;

або фактичного одержання неправомірної вигоди внаслідок відповідних дій.

Тому не потрібно обов'язково чекати фактичної виплати, якщо маніпулятивні дії вже здійснюються **з відповідною метою**.

Суб'єкт ст. 369-3

Примітка до ст. 369-3 відсилає до ч. 2 ст. 17 Закону України «Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань».

До відповідного кола належать, зокрема:

- **спортсмени**;
- особи **допоміжного спортивного персоналу**, які беруть участь у спортивному змаганні;
- **посадові особи у сфері спорту**;
- а також передбачені законом особи, які примушують, підбурюють відповідних суб'єктів або вступають з ними у змову щодо результату змагання.

Отже, ст. 369-3 має **спеціальну суб'єктну конструкцію**, пов'язану зі спортивною сферою.

Частина 2 ст. 369-3

Кваліфікований склад:

дії, передбачені ч. 1, якщо вони вчинені:

- щодо **офіційних спортивних змагань неповнолітніх**;
- або **повторно**.

Основна формула:

базова маніпуляція → ч. 1;

змагання неповнолітніх / повторність → ч. 2.

Частина 3 ст. 369-3 – ставки на маніпульовані змагання

Це окрема конструкція.

Частина 3 передбачає відповідальність за **порушення заборони розміщення ставок на спорт, пов'язаних із маніпулюванням офіційним спортивним змаганням**, якщо в результаті цього особа одержала неправомірну вигоду для себе або інших осіб у розмірі, що **перевищує 20 прожиткових мінімумів для працездатних осіб**.

Отже:

маніпулює самим результатом → ч. 1 або 2;

ставить на спорт, використовуючи маніпульоване змагання, і одержує понад 20 ПМ → ч. 3.

Адміністративна ↔ кримінальна відповідальність за ставки

Це важлива межа.

КУпАП передбачає відповідальність за порушення заборони розміщення відповідних ставок, якщо розмір отриманої неправомірної вигоди **не перевищує 20 ПМ**.

Стаття 369-3 КК – якщо вигода **перевищує 20 ПМ**.

Формула:

до 20 ПМ включно → адміністративна відповідальність;

понад 20 ПМ → ч. 3 ст. 369-3.

Ст. 369-3 ↔ ст. 368–369

Якщо спортсмену, судді чи іншій особі передають гроші за маніпулювання спортивним результатом, фабула зовні може нагадувати звичайний підкуп.

Проте ст. 369-3 є **спеціальною нормою саме щодо протиправного впливу на результат офіційного спортивного змагання**.

Тому спочатку потрібно перевірити:

- статус змагання;
- спеціального спортивного суб'єкта;
- мету зміни перебігу або результату;
- спосіб впливу.

Основна формула:

підкуп за звичайне службове рішення → 368/369;

підкуп як спосіб маніпулювання офіційним спортивним результатом → спеціальна 369-3.

Стаття 370 КК – провокація підкупу

Стаття 370 визначає провокацію підкупу як **дії службової особи з підбурення іншої особи**:

- до пропонування;
- обіцянки;
- надання неправомірної вигоди;
- або до прийняття пропозиції;
- прийняття обіцянки;
- одержання такої вигоди,

щоб потім викрити цю особу.

Основна формула:

службова особа сама формує корупційний намір в іншої особи → щоб потім її викрити = ст. 370.

Об'єкт

Стаття 370 охороняє:

- законність службової діяльності;
- належні методи боротьби з корупцією;
- права особи від штучного створення злочинної поведінки державою або службовцем.

Суб'єкт ст. 370

Частина 1

Суб'єкт – **службова особа**.

Частина 2

Кваліфікований склад – те саме діяння, вчинене **службовою особою правоохоронного органу**.

Отже:

будь-яка службова особа-провокатор → ч. 1;

службова особа правоохоронного органу → ч. 2.

Об'єктивна сторона

Ключовою дією є **підбурення**.

Службова особа не просто спостерігає за вже наявним наміром, а:

- формує його;
- ініціює;
- активно схиляє;
- створює ситуацію, за якої особа вчиняє підкуп саме через цей вплив.

Мета – **подальше викриття** спровокованої особи.

Провокація ≠ законне документування підкупу

Це головне розмежування.

ККС ВС, спираючись на практику ЄСПЛ, сформулював критерії провокації:

- правоохоронні органи діють **активно**;
- саме вони **спонукають** особу до кримінального правопорушення;
- можуть самі ініціювати контакти;
- повторюють пропозиції попри початкову відмову;
- наполегливо нагадують або схиляють;
- без такого втручання кримінальне правопорушення **не було б учинене**.

Допустимий контроль за вчиненням злочину

Провокації немає, якщо правоохоронний орган:

- вже має обґрунтовану інформацію про злочинну діяльність;
- **не створює первинного наміру**;
- лише приєднується до вже існуючої злочинної поведінки;
- документує її шляхом передбачених законом НСРД.

ККС ВС прямо зазначає:

якщо правоохоронці лише приєднуються до вже сформованої протиправної діяльності, а не ініціюють її, це є допустимою таємною роботою, а не провокацією.

Ст. 370 ↔ ч. 3 ст. 271 КПК

Частина 3 ст. 271 КПК забороняє під час контролю за вчиненням злочину:

- провокувати;
- підбурювати особу до злочину з метою подальшого викриття;
- допомагати їй учинити злочин, який вона без такого сприяння не вчинила б;
- впливати на поведінку насильством, погрозами або шантажем.

Матеріали, отримані внаслідок такої провокації, **не можуть використовуватися у кримінальному провадженні**. Цей процесуальний стандарт узгоджується з кримінально-правовою забороною ст. 370.

Дуже важлива відмінність: ст. 370 КК ↔ процесуальна провокація злочину

Ці поняття **перетинаються, але не тотожні**.

Стаття 370 КК

Це **самостійний склад кримінального правопорушення**:

- спеціальний суб'єкт – службова особа;
- предмет провокації – саме **підкуп**;
- спеціальна мета – подальше викриття.

Провокація злочину в розумінні КПК та практики ЄСПЛ

Це ширше процесуальне поняття.

Воно може стосуватися:

- підкупу;

- наркотичних злочинів;
- інших кримінальних правопорушень.

Його головний наслідок – питання **справедливості провадження та допустимості доказів**, навіть якщо поведінка конкретного провокатора не кваліфікується за ст. 370.

Критерій «чи був уже сформований умисел»

Найзручніше тестове правило:

намір учинити підкуп уже існував → правоохоронці лише документують → провокації немає;

намір виник через активне схиляння службовця/правоохоронця → провокація можлива.

ККС ВС у справі **№ 391/729/15-к від 28 березня 2023 р.** зазначив, що за відсутності послідовного цілеспрямованого схиляння та за наявності даних про самостійну попередню підготовку особи до злочину факт звернення до неї сам по собі не доводить провокації.

Ініціатива не є єдиним критерієм

Сам факт того, що правоохоронець або контрольована особа:

- першими зателефонували;
- зустрілися;
- поставили питання;
- передали контрольовані кошти,

не означає автоматично провокацію.

Оцінюється вся поведінка:

- що було відомо до початку операції;
- чи існувала об'єктивна підозра;
- хто сформував кримінальний намір;
- наскільки активно правоохоронці втручалися;
- чи була б особа готова вчинити правопорушення без такого втручання. Верховний Суд окремо наголошував на цих критеріях у 2026 р.

Момент закінчення ст. 370

Стаття має **формальний склад**.

Для закінчення достатньо вчинення службовою особою дій із підбурення до відповідної форми підкупу **з метою подальшого викриття**.

Не обов'язково, щоб:

- спровокована особа фактично передала або одержала вигоду;
- її реально затримали;
- відбулося засудження за спровокований підкуп.

Центральним є саме **умисне провокування**.

Суб'єктивна сторона ст. 370

Вина – **прямий умисел**.

Обов'язкова спеціальна мета:

підбурити особу до підкупу, щоб потім її викрити.

Тому службова особа повинна:

- усвідомлювати, що сама формує або стимулює відповідну поведінку;
- бажати її виникнення;
- переслідувати саме мету подальшого викриття.

Структура кваліфікації ст. 370

Частина	**Ознаки**
ч. 1	провокація підкупу **службовою особою**
ч. 2	те саме **службовою особою правоохоронного органу**

Основна формула:

службовець провокує → ч. 1;

правоохоронець провокує → ч. 2.

Ст. 370 ⇔ ст. 368 / 369

Статті 368 і 369 карають **реальний корупційний намір сторін**.

Стаття 370 – ситуацію, коли службова особа **штучно формує такий намір для викриття**.

Приклад 1

Підприємець сам приходить до посадовця і пропонує гроші. Правоохоронці надалі документують передачу.

→ 369 у надавача / 368 у службовця за наявності відповідних дій; провокації немає лише через подальший контроль.

Приклад 2

Правоохоронець через контрольовану особу багаторазово переконує службовця взяти гроші, хоча той спочатку не висував вимог і відмовлявся, а злочинний намір виникає саме під таким тиском.

→ може йтися про **провокацію**, а за наявності всіх ознак поведінки службової особи правоохоронного органу – **ч. 2 ст. 370**.

Ст. 369-3 ⇔ ст. 370

Ці статті стоять поруч, але майже не мають спільної конструкції.

Ознака	**Ст. 369-3**	**Ст. 370**
Сфера	**офіційний спорт**	службова / правоохоронна діяльність
Основне діяння	маніпулювання спортивним результатом	**підбурення до підкупу**
Мета	неправомірна вигода	**подальше викриття**
Суб'єкт	спеціальні особи спортивної сфери	**службова особа**
Спеціальна кваліфікація	неповнолітні / повторність / ставки	**правоохоронець – ч. 2**

Кваліфікаційний алгоритм

При фабулі щодо спортивного змагання потрібно встановити:

- **Чи є змагання офіційним?**
  - перевіряємо включення до відповідного календарного плану.
- **Чи був вплив на хід або результат?**
  - підкуп;
  - примушування;
  - підбурювання;
  - змова.
- **Чи є корислива спрямованість?**
  - мета неправомірної вигоди або фактичне її одержання → ч. 1.
- **Чи це змагання неповнолітніх?**
  - ч. 2.
- **Чи діяння повторне?**
  - ч. 2.
- **Чи йдеться про ставку на маніпульоване змагання?**
  - одержана вигода понад 20 ПМ → ч. 3;
  - до 20 ПМ включно → перевіряємо адміністративну відповідальність.

При фабулі щодо провокації підкупу потрібно встановити:

- **Хто формує корупційний намір?**
  - сама особа → правоохоронці можуть законно документувати;
  - службовець/правоохоронець активно формує його → перевіряємо 370.
- **Чи були активні дії зі схиляння?**
  - повторні пропозиції;
  - тиск;
  - ініціювання злочинної поведінки;
  - наполегливе спонукання.
- **Чи був злочинний намір до втручання правоохоронців?**
  - так → це сильний аргумент проти провокації;
  - ні, виник саме внаслідок втручання → аргумент на користь провокації.
- **Який суб'єкт?**
  - службова особа → ч. 1;
  - службова особа правоохоронного органу → ч. 2.
- **Яка мета?**
  - подальше викриття спровокованої особи → обов'язкова ознака ст. 370.

Короткий підсумок

Стаття 369-3 має три різні конструкції:

ч. 1 – вплив на результат офіційного спортивного змагання шляхом підкупу, примушування, підбурювання або змови з метою/результатом одержання неправомірної вигоди;

ч. 2 – те саме щодо змагань неповнолітніх або повторно;

ч. 3 – ставка, пов'язана з маніпулюванням змаганням, якщо одержана вигода перевищує 20 ПМ.

Стаття 370 карає не звичайний підкуп, а **штучне створення службовою особою корупційної поведінки іншої особи з метою її подальшого викриття**:

ч. 1 – службова особа;

ч. 2 – службова особа правоохоронного органу.

Актуальна практика ККС ВС зводить критерій провокації до головного питання:

чи правоохоронці лише документували вже сформований злочинний намір, чи саме вони створили його активним підбурюванням.

Найкоротша формула для ЄДКІ:

договірний матч / підкуп спортсмена / змова щодо результату → 369-3;

ставка на свідомо маніпульоване змагання + вигода понад 20 ПМ → ч. 3 ст. 369-3;

правоохоронець лише документує вже існуючий умисел → провокації немає;

правоохоронець сам створив умисел на підкуп, щоб потім викрити → ч. 2 ст. 370.